

EVOLUTIE VAN DE SPELLING- EN GRAMMATICAKENNIS IN VLAANDEREN EN NEDERLAND

**EEN EXPERIMENTEEL ONDERZOEK
BIJ LAATSTEJAARSLEERLINGEN ASO EN VWO**

Aantal woorden: 14.292

Judit De Vilder

Studentennummer: 01408338

Promotor: Prof. dr. Filip Devos

Masterproef voorgelegd tot het behalen van de graad Master in het Tolken

Academiejaar: 2017 - 2018

Abstract

In 2008 toont Van Vooren aan dat leerlingen van het laatste jaar secundair en voortgezet onderwijs de eindtermen Nederlands wat betreft spelling en grammatica niet behalen. Deze paper rapporteert over een replicatie van dat onderzoek in 2018, om de evolutie van de spelling- en grammaticakennis over tien jaar tijd vast te stellen. De onderzochte Vlaamse en Nederlandse participanten (n=362) uit het laatste jaar aso en vwo legden een test af over spelling van woorden, vervoeging van werkwoorden, benoeming van woordsoorten en zinsontleding. De onafhankelijke variabelen die onderscheiden werden zijn schooltype (Vlaams college versus atheneum en Nederlands atheneum versus gymnasium), sekse, studierichting (Latijn versus niet-Latijn) en land (Vlaanderen/aso versus Nederland/vwo). Er werd in de eerste plaats onderzocht of de minimumdoelen Nederlands in 2018 behaald werden. Vervolgens werden de testresultaten vergeleken met de cijfers van 2008. In tien jaar tijd is het niveau van de laatstejaarsleerlingen voor spelling licht gedaald en voor grammatica sterk gedaald. Alle leerlingen ondervinden vooral problemen met zinsontleding, en werkwoorden spellen lukt hen beter dan woorden spellen. Algemeen gesproken gaat het spelling- en grammaticaniveau beduidend omlaag en behalen laatstejaarsleerlingen in 2018 de minimumdoelen Nederlands niet (meer).

Verklaring in verband met auteursrecht

De auteur en de promotor geven de toelating deze studie als geheel voor consultatie beschikbaar te stellen voor persoonlijk gebruik. Elk ander gebruik valt onder de beperkingen van het auteursrecht, in het bijzonder met betrekking tot de verplichting de bron uitdrukkelijk te vermelden bij het aanhalen van gegevens uit deze studie.

Het auteursrecht betreffende de gegevens vermeld in deze studie berust bij de promotor. Het auteursrecht beperkt zich tot de wijze waarop de auteur de problematiek heeft benaderd en neergeschreven. De auteur respecteert daarbij het oorspronkelijke auteursrecht van de individueel geselecteerde studies en eventueel bijbehorende documentatie, zoals tabellen en figuren.

Voorwoord

Allereerst zou ik graag mijn oprechte dank betuigen aan mijn promotor Prof. dr. Filip Devos. Bedankt voor uw steun, goede raad en feedback, maar vooral voor uw niet-aflatende enthousiasme voor en interesse in mijn onderzoek. Daarnaast waren mijn ouders en familieleden altijd een grote steun voor mij, met hun interesse in mijn paper en hun bezorgdheid om mijn voortgang. Verder wil ik graag mijn klasgenoten bedanken, en in het bijzonder Paulien Kygnée, met wie ik samen door weer en wind en over landsgrenzen heen ging om deze thesis tot een goed einde te brengen. Zonder jou had ik niet gestaan waar ik nu sta. Ten slotte uit ik graag mijn dank aan de acht scholen die betrokken waren bij dit onderzoek: het Sint-Pieterinstituut te Gent, de Sint-Bavohumaniora te Gent, het Atheneum te Mariakerke, het Koninklijk Atheneum Voskenslaan te Gent, het Markland College te Oudenbosch en de Luzac Colleges te Leiden, Haarlem en Den Haag. Hartelijk bedankt aan de betrokken leerkrachten, leerlingen en directieleden van die scholen, zonder jullie medewerking was deze paper niet tot stand gekomen.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	15
2	THEORETISCHE ACHTERGROND	19
2.1	Onderwijssysteem Vlaanderen	19
2.2	Onderwijssysteem Nederland	19
2.3	Eindtermen Nederlandse spelling en grammatica in Vlaanderen	20
2.4	Einddoelen Nederlandse spelling en grammatica in Nederland	25
2.5	Leerplannen aso en vwo	28
3	ONDERZOEK	37
3.1	Methodologie en data	37
3.2	Resultaten	41
4	CONCLUSIE	61
4.1	Behalen laatstejaarsleerlingen in 2018 de minimumdoelen Nederlands en wat is daarbij de invloed van het schooltype in Vlaanderen (college/atheneum), het schooltype in Nederland (atheneum), de sekse, de studierichting (Latijn/niet-Latijn) en het onderwijstype (aso/vwo)?	61
4.2	Wat zijn in 2018 ten opzichte van 2008 de verschillen tussen colleges en athenea in Vlaanderen, athenea en gymnasia in Nederland, mannen en vrouwen, leerlingen Latijn en niet-Latijn en aso en vwo?	63
5	DISCUSSIE: BEPERKINGEN EN LACUNES	67
	Referentielijst	69
	BIJLAGEN	73
	Bijlage 1: spelling- en grammaticatest	73
	Bijlage 2: Vebetersleutel spelling- en grammaticatest	76
	Bijlage 3: significantiewaarden SPSS	79

Lijst met afkortingen

aso	algemeen secundair onderwijs
vwo	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
po	primair onderwijs
vo	voortgezet onderwijs
havo	hoger algemeen voortgezet onderwijs
vmbo	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
CvTE	College voor Toetsen en Examens
OCW	(Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
SLO	Stichting Leerplanontwikkeling
VVKSO	Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs
GO	Gemeenschapsonderwijs (van de Vlaamse Overheid)
OVSG	Onderwijsskoepel van Steden en Gemeenten
POV	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen
FOPEM	Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen

Lijst met tabellen en figuren

Tabel 1: Overzicht aantallen 2018-2008	40
Tabel 2: Percentages leerlingen Vlaanderen 2018.....	44
Tabel 3: Percentages leerlingen in Vlaanderen 2008 - 2018.....	45
Tabel 4: Percentages leerlingen Nederland 2018.....	48
Tabel 5: Percentages leerlingen Nederland 2008 - 2018	49
Tabel 6: Percentages mannen versus vrouwen 2018	51
Tabel 7: Percentages mannen versus vrouwen 2008 - 2018.....	52
Tabel 8: Percentages leerlingen Latijn en niet-Latijn 2018.....	54
Tabel 9: Percentages leerlingen Latijn en niet-Latijn 2008 - 2018	55
Tabel 10: Percentages leerlingen aso (Vlaanderen) en vwo (Nederland) 2018.....	57
Tabel 11: Percentages leerlingen aso (Vlaanderen) en vwo (Nederland) 2008 - 2018....	58
 Figuur 1: Significantie van de resultaten college/atheneum Vlaanderen 2018	79
Figuur 2: significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten spelling van woorden	79
Figuur 3: Significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten spelling van werkwoorden.....	80
Figuur 4: Significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten woordsoorten ..	80
Figuur 5: Significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten zinsontleding ...	80
Figuur 6: Significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten totale score	81
Figuur 7: Significantie van de resultaten man/vrouw 2018	81
Figuur 8: Significantie man/vrouw 2018: resultaten spelling van woorden.....	82
Figuur 9: Significantie man/vrouw 2018: resultaten spelling van werkwoorden	82
Figuur 10: Significantie man/vrouw 2018: resultaten woordsoorten	82
Figuur 11: Significantie man/vrouw 2018: resultaten zinsontleding.....	83
Figuur 12: Significantie man/vrouw 2018: resultaten score.....	83
Figuur 13: Significantie van de resultaten Latijn/niet-Latijn 2018	84
Figuur 14: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten spelling van woorden	84
Figuur 15: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten spelling van werkwoorden	85
Figuur 16: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten woordsoorten	85
Figuur 17: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten zinsontleding.....	85
Figuur 18: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten totale score.....	86
Figuur 19: Significantie van de resultaten aso/vwo 2018	86
Figuur 20: Significantie aso/vwo 2018: resultaten spelling van woorden.....	87
Figuur 21: Significantie aso/vwo 2018: resultaten spelling van werkwoorden	87
Figuur 22: Significantie aso/vwo 2018: resultaten woordsoorten	87
Figuur 23: Significantie aso/vwo 2018: resultaten zinsontleding	88
Figuur 24: Significantie aso/vwo 2018: resultaten totale score	88

1 INLEIDING

In een maatschappij die steeds diverser en meertaliger wordt, is de voorbije decennia het taalbeleid in Vlaanderen en Nederland heel wat veranderd en geëvolueerd. Men stelt echter vast dat een goede beheersing van het Nederlands belangrijk blijft om aan de huidige Vlaamse en Nederlandse samenleving volwaardig te kunnen deelnemen (Vanhooren et al., 2017). Het onderwijs speelt bij die beheersing van het Nederlands een cruciale rol. Het Nederlands als onderwijstaal verbindt leerlingen op school met elkaar, zowel tijdens de lessen als tijdens informelere momenten zoals pauzes – ongeacht hun eventuele anderstalige achtergrond of thuistaal (Vanhooren et al., 2017).

Binnen het Nederlandstalige onderwijs wordt het vak Nederlands de laatste jaren steeds meer in vraag gesteld. In het onderwijsveld heerst er namelijk ontevredenheid over het vak, en dat zowel bij leerlingen, die het vak saai en te weinig uitdagend zouden vinden, als bij leerkrachten, die menen dat het niveau van het Nederlands van leerlingen en leerkrachten achteruit zou gaan (Vanhooren et al. 2017). Vooral in het middelbaar onderwijs is de onvrede groot. Zo publiceerden enkele Nederlandse docenten en taalkundigen in 2016 een ‘Manifest Nederlands op School’ om hun bezorgdheden te uiten en te pleiten voor verandering van het vak in het middelbaar onderwijs (Vakdidactiek Geesteswetenschappen, 2016). Het vak Nederlands in het middelbaar onderwijs zou leerlingen niet genoeg voorbereiden op het hoger onderwijs, waardoor studenten aan het begin van een hogere opleiding vaak niet in staat zijn om het academisch taalgebruik te begrijpen. Dat zegt Sandra in actualiteits- en opinietijdschrift *Knack* (Stevens, 2016).

Een onderdeel van het vak Nederlands waar in het onderwijs vaak onenigheid over bestaat is spelling en grammatica. Onderwijsmensen zijn het meer bepaald niet eens over de manier waarop leerlingen spelling en grammatica aangeleerd moeten krijgen. Aan de ene kant zijn er voorstanders van het klassieke grammaticaonderwijs, waarbij woordenschat, spelling en grammatica expliciet aan bod komt in de les en als het ware ‘gedrild’ wordt. Aan de andere kant is er de meer communicatieve methode, waarbij de Nederlandse vaardigheden centraal staan en leerlingen al schrijvend, lezend en sprekend de spelling en grammatica onder de knie krijgen. De laatste jaren wint die laatste methode meer en meer aan belang en is de aanpak in de meeste leerplannen Nederlands voornamelijk gericht op taalvaardigheden (zie ook infra: 2.5, leerplannen VVSKO en GO!).

In 2008 onderzocht Van Vooren hoe het gesteld is met de kennis van spelling en grammatica van Vlaamse en Nederlandse leerlingen in hun laatste jaar van het middelbaar onderwijs (aso en vwo). Die kennis bleek ondermaats, vooral wat betreft grammatica. Alleen leerlingen uit Latijnse studierichtingen behaalden toen goede resultaten voor zowel spelling als grammatica.

Nochtans was het onderzoek gebaseerd op de eindtermen en einddoelen Nederlands die door de Vlaamse en Nederlandse overheid worden opgelegd. De spelling- en grammaticakennis van leerlingen bleek dus niet te corresponderen met wat ze geacht worden te kennen, met andere woorden: met wat in de eindtermen staat. Ook leerkrachten lijken akkoord te gaan met de zwakke spelling- en grammaticakennis van leerlingen. Een attitudeonderzoek van Devos (2012) toont namelijk aan dat leerkrachten in het secundair onderwijs de kennis van leerlingen over het algemeen onvoldoende vinden. Volgens de bijdrage “Ze kunnen niet meer spellen” van de Nederlandse Taalunie (2011) blijkt er inderdaad een groot verschil te bestaan tussen wat jongeren kunnen qua spelling kunnen en wat veel volwassenen verwachten dat ze kunnen. Leerkrachten menen niet alleen dat de spelling- en grammaticakennis van leerlingen ondermaats is, maar denken bovendien dat die kennis de laatste jaren achteruitgegaan is (Devos, 2012). Toch is die algemene opvatting van het lage niveau en de achteruitgang van spelling en grammatica slechts een kwestie van perceptie, want er is geen wetenschappelijk longitudinaal onderzoek dat die perceptie kan staven. Dat zegt Devos in een interview aan *Knack* in 2016. In datzelfde interview geeft huidig Vlaams minister van onderwijs Hilde Crevits toe dat er wetenschappelijk gezien geen “harde bewijzen” bestaan van een dalend niveau van spelling of grammatica. Wetenschappelijk onderzoek blijkt dus noodzakelijk om de opvatting dat het spelling- en grammaticaniveau van scholieren achteruitgaat te bevestigen of te ontkrachten. Daarom werd voor deze paper het onderzoek van Van Vooren (2008) herhaald onder de vorm van een replicatieonderzoek, om zo de evolutie van de spelling en grammaticakennis van laatstejaarsleerlingen aso en vwo te kunnen vaststellen. Van Vooren stelde dat reeds voor in de conclusie van haar onderzoek: “If this research was to be repeated ten years from now, it would be interesting to see the evolution in Dutch grammar education” (p. 53).

In deze paper wordt met andere woorden een antwoord gegeven op de volgende onderzoeksvraag: “Wat is de evolutie van de spelling- en grammaticakennis van laatstejaarsleerlingen aso en vwo?”. Dat zal gebeuren aan de hand van de volgende deelvragen: (1) “Behalen laatstejaarsleerlingen in 2018 de minimumdoelen Nederlands en wat is daarbij de invloed van het schooltype in Vlaanderen, het schooltype in Nederland, de sekse, de studierichting, en het onderwijstype?” en (2) “Wat zijn in 2018 ten opzichte van 2008 de verschillen tussen colleges en athenea in Vlaanderen, athenea en gymnasia in Nederland, mannen en vrouwen, leerlingen Latijn en niet-Latijn en aso en vwo?”.

In een eerste luik (hoofdstuk 2) gaat deze paper dieper in op de onderwijssystemen in Vlaanderen en Nederland, de einddoelen voor het vak Nederlands in beide landen tien jaar geleden (2008) en nu (2018), en de implementatie van die einddoelen in de leerplannen Nederlands van scholen. Vervolgens, in hoofdstuk 3, worden de methodologie en de resultaten uiteengezet van het gevoerde replicatieonderzoek naar de spelling en

grammaticakennis, waarna er in hoofdstuk 4 conclusies van het onderzoek geformuleerd worden.

2 THEORETISCHE ACHTERGROND

2.1 Onderwijssysteem Vlaanderen

In Vlaanderen wordt het onderwijs georganiseerd door het Ministerie van Onderwijs. Een kind heeft de mogelijkheid om op de leeftijd van tweeënhalf jaar te starten in het kleuteronderwijs, hoewel dat niet verplicht is. De website onderwijs.vlaanderen.be informeert over het onderwijssysteem.

Vanaf zes jaar is een kind in Vlaanderen leerplichtig en start het in het basisonderwijs. Het basisonderwijs duurt zes jaar, tot de leeftijd van twaalf jaar.

Het secundair onderwijs begint op twaalfjarige leeftijd en telt eveneens zes schooljaren, verdeeld over drie graden van telkens twee jaar. In de eerste graad krijgen leerlingen grotendeels een basisvorming, terwijl men vanaf de tweede graad kan kiezen tussen drie verschillende onderwijsvormen. Het algemeen secundair onderwijs (aso) biedt een brede en algemene vorming. Het technisch secundair onderwijs (tso) vestigt de aandacht dan weer meer op technische vakken. Het beroepssecundair onderwijs (bso) is gericht op de praktijk en biedt leerlingen een opleiding voor een specifiek beroep (onderwijs.vlaanderen.be). De twee grootste schooltypes in het secundair onderwijs zijn colleges, die georganiseerd worden door het onderwijsnet Katholiek Onderwijs Vlaanderen, en athenea, die georganiseerd worden door de Vlaamse Overheid. In hoofdstuk 2.5 wordt dieper ingegaan op de verschillende onderwijsnetten.

De leerlingen die school lopen in het aso of tso zijn het meest geneigd om de overstap naar het hoger onderwijs te maken. In deze studie ligt de focus louter op leerlingen uit het aso omdat het aso een basis vormt voor het hoger onderwijs (onderwijs.vlaanderen.be) en omdat studenten uit het aso een hoger studierendement hebben in het hoger onderwijs (Glorieux et al., 2015).

2.2 Onderwijssysteem Nederland

In Nederland wordt het onderwijs geregeld door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). In een introductiedocument op de website van dat ministerie wordt de structuur van het onderwijs in Nederland toegelicht (Rijksoverheid Nederland, 2018).

De onderwijsloopbaan van Nederlandse kinderen start met het primair onderwijs (po). Vanaf de leeftijd van vijf jaar is een kind leerplichtig en start het in groep 1 in een basisschool. Die duurt tot de leeftijd van twaalf jaar (groep 8).

Na het primair onderwijs gaat een leerling over naar het voortgezet onderwijs (vo). Er bestaan twee soorten voortgezet onderwijs: het algemeen voortgezet onderwijs en het beroepsgericht voortgezet onderwijs. In het algemeen voortgezet onderwijs heeft een leerling de keuze tussen twee types, namelijk het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) en het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo). Beide types bestaan uit een basisvorming van drie jaar die voor iedere leerling gelijk is: de ‘onderbouw’. Het vwo gaat nadien verder met een ‘bovenbouw’ van drie jaar, waarbij leerlingen verschillende studieprofielen kunnen volgen. Het havo heeft een bovenbouw van twee jaar en duurt dus vijf jaar in totaal, het vwo zes jaar. In het vwo kunnen leerlingen studeren aan een gymnasium, dat klassieke studiën (Latijn) aanbiedt, aan een atheneum, dat geen klassieke studiën aanbiedt, of aan een lyceum, dat een combinatie is van gymnasium en atheneum. Het beroepsgericht voortgezet onderwijs bestaat uit het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) en duurt in totaal vier jaar, met een onderbouw en een bovenbouw van elk twee jaar.

In deze studie zal de focus liggen op het vwo, omdat leerlingen met een vwo-diploma later toegang krijgen tot hoger onderwijs.

2.3 Eindtermen Nederlandse spelling en grammatica in Vlaanderen

Voordat we de huidige eindtermen kunnen noemen en welke veranderingen ze de voorbije tien jaar hebben doorgemaakt, is het belangrijk om eerst het begrip ‘eindtermen’ duidelijk te definiëren. Volgens voormalig minister van Onderwijs Pascal Smet drukken eindtermen uit “wat het minimum is dat men met een bepaalde leerlingenpopulatie moet bereiken”. Dat heeft hij gezegd in 2011 tijdens een vergadering van de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen (verslag Commissievergadering nr. C228, 10 mei 2011: p. 20). De Vlaamse overheid stelt dat eindtermen minimumdoelen zijn die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingengroep. Die minimumdoelen beschrijft de overheid enerzijds als “een minimum aan kennis, inzicht en vaardigheden” die alle leerlingen van de eerder vermelde leerlingengroep verwerven tijdens het leerproces. Anderzijds zijn de minimumdoelen “een minimum aan attitudes die de school nastreeft bij de leerlingen” (art. 44 Decreet Basisonderwijs, geciteerd op eindtermen.vlaanderen.be).

Op haar informatiesite over onderwijs poneert de Vlaamse overheid dat ze verwacht van iedere school dat die met de leerlingen aan de voorgelegde attitudes werkt en dat die de

eindtermen en ontwikkelingsdoelen duidelijk verwerkt in de leerplannen (eindtermen.vlaanderen.be). Hierbij mogen ‘eindtermen’ niet verward worden met ‘leerplannen’: uit bovenstaande beschrijving valt af te leiden dat eindtermen bepalen wat leerlingen moeten kennen en kunnen, en dat leerplannen methodes zijn die door scholen worden opgesteld om die eindtermen te bereiken. Daaruit kan dus afgeleid worden dat scholen, leerkrachten en/of onderwijsnetten over een zekere vrijheid beschikken om de eindtermen of minimumdoelen in te vullen in de praktijk door middel van leerplannen (zie ook 2.5).

2.3.1 Eindtermen derde graad aso (Vlaanderen)

De Vlaamse regering informeert via haar onderwijsite eindtermen.vlaanderen.be over de doelstellingen van het onderwijs in Vlaanderen. Men vindt er per onderwijsniveau (i.e. basisonderwijs, secundair onderwijs, volwassenenonderwijs etc.) de “eindtermen, ontwikkelingsdoelen, basiscompetenties en doelen beroepsgerichte vormen”. Het niveau secundair onderwijs, de doelgroep van deze paper, is onderverdeeld in een eerste, tweede en derde graad, en nadien in vakken. Bij het vak Nederlands vindt men ten slotte de eindtermen en uitgangspunten geldig vanaf 1 september 2014. De paragraaf 2.3.1.1 behandelt de eindtermen beschreven in de scriptie van Van Vooren (2008). Vervolgens behandelt de volgende paragraaf de eindtermen die van kracht waren vanaf 1 september 2014 en dus vandaag, in 2018, nog steeds in voege zijn. In paragraaf 2.3.1.3 worden beide lijsten eindtermen vergeleken en worden de wijzigingen over tien jaar tijd vastgesteld.

2.3.1.1 Eindtermen derde graad aso in 2008

De onderstaande lijst van eindtermen is gebaseerd op hoe Van Vooren ze in 2008 beschreef. Zo staat in haar scriptie te lezen dat de eindtermen Nederlands voor de eerste, tweede en derde graad secundair onderwijs onderverdeeld worden in zes grote categorieën, namelijk luisteren, spreken, lezen, schrijven, literatuur en taalbeschouwing. De eindtermenlijst voor de derde graad bevat 36 items in totaal. Slechts drie daarvan hebben een verband met grammatica.

Final attainment level 22:

Students are willing to:

- write;
- provide written information;
- reflect on the content and form of their writing;
- perfect their language, lay-out, handwriting and spelling.

Final attainment level 31:

Students can distinguish links between important components (morphology, syntax, semantics) of the linguistic system. They can recognise and discuss these links.

Final attainment level 34:

Students know the principles of the spelling system.

(p.12)

In haar conclusie over deze eindtermen stelt Van Vooren dat die niet duidelijk en “in an ambiguous way” geformuleerd zijn. Leerkrachten willen over het algemeen meer duidelijkheid over wat leerlingen nu precies moeten kennen wanneer ze de middelbare schoolbanken verlaten (p.14).

2.3.1.2 Eindtermen derde graad aso in 2018

De website eindtermen.vlaanderen.be leert ons dat de eindtermen Nederlands die geldig zijn vanaf 1 september 2014, ingedeeld zijn in drie domeinen, namelijk taalvaardigheid, taalbeschouwing en literatuur. De component taalvaardigheid bestaat hoofdzakelijk uit de vier vaardigheden (spreken, luisteren, lezen en schrijven) en is de belangrijkste component van de drie. Dat wordt uitgelegd in een document dat de krachtlijnen en uitgangspunten van de specifieke eindtermen Nederlands toelicht, eveneens te vinden op eindtermen.vlaanderen.be. Datzelfde document licht toe dat taalvaardigheid een centrale plaats inneemt in de eindtermen Nederlands, met als doel dat leerlingen “in staat zijn taal efficiënt en effectief te gebruiken in zoveel mogelijk taalsituaties (. . .) en dit zowel mondeling als schriftelijk” (para. 1.2.1 Taalvaardigheid). Taalbeschouwing heeft in de eerste plaats dan weer een ondersteunende functie bij de ontwikkeling van bovengenoemde taalvaardigheden (para. 1.2.2 Taalbeschouwing). Over specifieke theoretische kennis zoals grammatica of spelling staat niets vermeld.

Net als in 2008 worden de specifieke eindtermen voor Nederlands onderverdeeld in zes grote categorieën, namelijk luisteren, spreken, lezen, schrijven, literatuur en taalbeschouwing. In totaal zijn er 33 items in deze lijst van eindtermen. Slechts drie daarvan houden verband met spelling en/of grammatica.

Eindterm 22:

De leerlingen zijn bereid om:

- te schrijven;
- schriftelijk informatie te verstrekken;
- te reflecteren over inhoud en vorm van hun eigen schrijfproces en –product;
- taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

Eindterm 29:

De leerlingen zijn bereid om:

- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
- van de verworven inzichten gebruik te maken bij verbale en non-verbale
- communicatie.

Eindterm 32.1, 32.2 en 32.4:

Met het oog op doeltreffende communicatie en verdiepende taalbeschouwelijke kennisontwikkeling kunnen de leerlingen op hun niveau in aansluiting bij wetenschappelijke inzichten bewust reflecteren op het taalsysteem, zijn componenten en de onderlinge samenhang.

Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden:

- in het fonologische domein
 - o het onderscheid tussen klank, foneem en letter;
- in het orthografische domein
 - o de principes van de Nederlandse spelling;
- in het syntactische domein
 - o woordgroepen;
 - o zinsdelen;
 - o actieve en passieve zinnen;
 - o zinstypen in relatie tot taalhandelingen.

2.3.1.3 Vergelijking eindtermen aso 2008 – 2018

Van Vooren stelde dat anno 2008 de eindtermen Nederlands ingedeeld werden in zes categorieën. Ook de huidige eindtermen opgesteld door de Vlaamse regering volgen diezelfde indeling. In 2008 was er een totaal van 36 eindtermen voor het vak Nederlands, waarvan slechts drie verband hielden met spelling of grammatica. Na 2014 is het totale aantal kennelijk gereduceerd tot 33, met eveneens drie specifiek grammaticale eindtermen. We merken dat het grootste deel van die eindtermen gelijk gebleven is; dat is te zien aan eindterm 22 en 29. Toch zijn de huidige eindtermen uitgebreid ten opzichte van tien jaar geleden: eindterm 32 van de huidige lijst bevat meer termen en onderverdelingen dan het equivalent van 2008. Daarin staat louter geschreven dat studenten de principes van de Nederlandse spelling moeten kennen. In eindterm 32 die nu van kracht is, worden de begrippen die studenten moeten kennen en kunnen, onderverdeeld in domeinen, en daarvan hebben de begrippen onder het fonologische (32.1), het orthografische (32.2) en het syntactische domein (32.4) te maken met spelling of grammatica. Naast de principes van de Nederlandse spelling, moeten leerlingen nu dus ook woordgroepen, zinsdelen en actieve en passieve zinnen kunnen benoemen en moeten ze verschillende soorten zinstypen (i.e. mededeling, bevel, vraag, etc.) kunnen onderscheiden.

Ondanks de lichte uitbreiding met enkele taalbeschouwelijke begrippen stellen we vast dat de huidige eindtermen nog steeds even abstract geformuleerd zijn als hoe Van Vooren ze in 2008 citeert. Van Vooren vermeldt in 2008 dat leerkrachten secundair onderwijs over het algemeen vinden dat de eindtermen Nederlands hen niet genoeg duidelijkheid bieden over wat studenten precies moeten kennen. Recenter onderzoek over hoe leerkrachten de eindtermen percipiëren is er voorlopig niet, maar het is aannemelijk dat die perceptie de laatste tien jaar weinig veranderd is, aangezien de eindtermen ook slechts weinig veranderd zijn.

Een belangrijke toevoeging bij deze uitbreiding van de eindtermen is dat een groot deel van de zinsontleding en de woordsoorten en -groepen deel uitmaakt van de eindtermen van de tweede graad secundair onderwijs. Zo moeten leerlingen in het derde en het vierde middelbaar in een zin onder meer het onderwerp en gezegde kunnen bepalen, alsook het lijdend en meewerkend voorwerp en de bijwoordelijke bepaling. Ook het herkennen van (werk)woordgroepen en woordsoorten en de verbuiging van woorden komen aan bod in de eindtermen voor de tweede graad. Aangezien het aannemelijk is dat leerlingen de kennis die ze opdoen in de tweede graad, nog steeds moeten kunnen toepassen in de derde graad, is het belangrijk om ook de eindtermen voor de tweede graad te raadplegen.

2.3.2 Eindtermen tweede graad aso

Op de eindtermenwebsite van de Vlaamse Overheid vinden we eveneens de eindtermen voor de tweede graad van het aso terug (eindtermen.vlaanderen.be). Voor het vak Nederlands zijn er in totaal 40 eindtermen. Eindterm 29, 36, en 39 (39.1, 39.2, 39.3, 39.4) houden verband met grammatica. Eindtermen 29 en 36 komen volledig overeen met de eindtermen voor de derde graad, respectievelijk met nummer 22 en 29 (zie ook vorige paragraaf). Eindterm 39 voor de tweede graad komt overeen met eindterm 32 voor de derde graad, maar is uitgebreider:

Eindterm 39.1, 39.2, 39.3 en 39.4:

Met het oog op doeltreffende communicatie en taalbeschouwelijke basiskennis kunnen de leerlingen op hun niveau bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalsysteem.

Ze kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en benoemen:

- in het fonologische domein
 - o de klanken van het Nederlands;
- in het orthografische domein
 - o vormcorrectheid, spellingconventies en hulpmiddelen bij de spelling van woorden en bij interpunctie;
- in het morfologische domein
 - o de woordsoorten, met inbegrip van verbuiging en vervoeging;
 - o de herkomst van woorden: inheemse woorden en leenwoorden;

- in het syntactische domein
 - woordgroepen:
 - zelfstandignaamwoordgroep en werkwoordgroep;
 - onderscheid tussen woordgroep en zinsdeel;
 - zinsdelen
 - de belangrijkste zinsdelen waaronder:
 - gezegde: werkwoordelijk en naawoordelijk;
 - onderwerp;
 - noodzakelijke aanvullingen: lijdend voorwerp en meewerkend voorwerp;
 - bijwoordelijke bepalingen;
 - zin
 - zinstypen waaronder mededelende zin, vragende zin en gebiedende zin;
 - enkelvoudige en samengestelde zinnen;
 - nevengeschikte en ondergeschikte zinnen;
 - hoofdzinnen en bijzinnen;

We zien dat spelling en grammatica in de tweede graad meer in detail aan bod komen dan in de derde graad. Leerlingen moeten namelijk woorden correct kunnen spellen (orthografische domein), de woordsoorten kennen (morfologische domein), woordgroepen kennen: (zelfstandignaamwoord- en werkwoordgroep), een aantal zinsdelen kennen (gezegde, onderwerp, lijdend voorwerk, meewerkend voorwerp, bijwoordelijke bepalingen) en moeten het verschil kennen tussen nevengeschikte en ondergeschikte zinnen en tussen hoofdzinnen en bijzinnen (syntactische domein).

Spelling en grammatica komen met andere woorden specifiek aan bod in de tweede graad, maar het is aannemelijk dat leerlingen die opgedane kennis ook in de derde graad nog onder de knie moeten hebben, ook al staat dat niet specifiek in de eindtermen vermeld.

2.4 Einddoelen Nederlandse spelling en grammatica in Nederland

2.4.1 Einddoelen bovenbouw vwo (Nederland)

Het Nederlands onderwijssysteem werkt niet met eindtermen, maar met ‘kerndoelen’ en met examens. Kerndoelen zijn streefdoelen die minder specifiek zijn dan eindtermen en worden gebruikt in de onderbouw (zie supra, 2.2, onderwijssysteem). In 1993 werden in Nederland de eindtermen vervangen door kerndoelen. De kerndoelen die momenteel in Nederland van kracht zijn, werden voor het laatst gewijzigd in 2006 (Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling, slo.nl). Volgens de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) omschrijven kerndoelen wat leerlingen in een bepaald deel van hun opleiding moeten kennen en kunnen (slo.nl). De 122 kerndoelen die in 1993 werden ingevoerd zijn in de loop der jaren

gereduceerd tot 58 en werden bij elke herziening ook minder gedetailleerd. Aangezien de kerndoelen ruimte laten “voor eigen invulling”, stelt SLO aan scholen concretisering van de kerndoelen ter beschikking.

In de bovenbouw werkt men dan weer met schoolexamens en centrale examens. Elke leerling moet aan het einde van de bovenbouw een centraal examen (CE) afleggen dat opgelegd wordt door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en dat voor alle leerlingen van het onderwijstype (vwo, havo, vmbo ...) hetzelfde is. De inhoud van dat examen wordt jaarlijks opgesteld aan de hand van een ‘examenprogramma’ per vak, eveneens bepaald door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, in samenwerking met het College voor Toetsen en Examens (CvTE). Het Ministerie van OCW stelt ook elk jaar syllabi op die inhoudelijk corresponderen met de centrale examens. In de volgende paragrafen worden de examenprogramma’s van tien jaar geleden (2.4.1.1) en nu (2.4.1.2) onder de loep genomen en met elkaar vergeleken (2.4.1.3). De kerndoelen van de onderbouw worden eveneens aangehaald (2.4.2).

2.4.1.1 Centraal examen Nederlands vwo in 2008

Het centraal examen voor de bovenbouw kan elk jaar wijzigen. Op de website van het CvTE is een document beschikbaar met het “examenprogramma Nederlandse Taal- en Letterkunde vwo” van tien jaar geleden, in 2008. In dat document vinden we 38 einddoelen die opgedeeld zijn in zes domeinen: leesvaardigheid, mondelinge taalvaardigheid, schrijfvaardigheid, argumentatieve vaardigheden, literatuur en oriëntatie op studie en beroep. De enige verwijzing naar spelling of grammatica wordt gemaakt in einddoel nummer 16. “De kandidaat kan de verkregen informatie verwoorden (. . .) met een correct gebruik van de regels van de spelling, de interpunctie en de zinsbouw, en van inhouds- en vormconventies”.

2.4.1.2 Centraal examen Nederlands vwo in 2018

De huidige examenstof voor het centraal examen Nederlands vwo is het laatst gewijzigd in 2014. De website van het CvTE stelt het examenprogramma Nederlandse taal vwo ter beschikking. De examenstof van dat examenprogramma is, zoals in 2008, opgedeeld in zes domeinen: leesvaardigheid, mondelinge taalvaardigheid, schrijfvaardigheid, argumentatieve vaardigheden, literatuur en oriëntatie op studie en beroep. Anders dan in 2008, telt de huidige examenstof negen einddoelen. Er wordt in deze negen doelen niet specifiek verwezen naar spelling of grammatica. Einddoel nummer 5 (domein schrijfvaardigheid) vermeldt weliswaar dat een leerling informatie moet kunnen weergeven “met het oog op conventies voor

geschreven taal”, maar die informatie kan men ruimer interpreteren dan louter als verwijzing naar spelling en/of grammatica.

2.4.1.3 Vergelijking centraal examen vwo 2008 – 2018

Waar we in 2008 in het domein schrijfvaardigheid nog een verwijzing vonden naar spelling en grammatica (einddoel 16), vinden we in het examenprogramma Nederlands van 2018 in hetzelfde domein slechts de vermelding “conventies voor geschreven taal”. Die ruim interpreteerbare verwijzing kan betrekking hebben op spelling of grammatica, maar zou evenzeer kunnen slaan op andere talige vaardigheden, zoals het samenvatten of schrijven van een bepaalde tekstsoort.

De beperkte verwijzingen naar spelling en grammatica in het examenprogramma Nederlands doet, net zoals bij de eindtermen in Vlaanderen, de vraag rijzen of er in de eind- en kerndoelen van lagere jaren van het voortgezet onderwijs wél concretere verwijzingen naar spelling en grammatica te vinden zijn. Daarom kan het interessant zijn om de kerndoelen Nederlands voor de onderbouw te raadplegen.

2.4.2 Kerndoelen onderbouw voortgezet onderwijs

Zoals eerder vermeld, gebeurde de meest recente wijziging van de kerndoelen voor de onderbouw in 2006 (slo.nl). Dat wil zeggen dat de kerndoelen die al van kracht waren in 2008, nu nog steeds dezelfde zijn. Er zijn in totaal 58 kerndoelen, waarvan tien voor Nederlands (Rijksoverheid, Besluit kerndoelen onderbouw VO, 7 juni 2006).

Bij die tien kerndoelen wordt er opnieuw in slechts één verwezen naar spelling en grammatica: “de leerling leert zich te houden aan conventies (spelling, grammaticaal correcte zinnen, woordgebruik) en leert het belang van die conventies te zien”.

2.5 Leerplannen aso en vwo

Om te weten wat leerlingen in het laatste jaar van het secundair en voortgezet onderwijs moeten kennen op het vlak van spelling en grammatica, is het niet voldoende om louter naar de eindtermen en examenprogramma's te kijken. De eindtermen en einddoelen moeten namelijk geïmplementeerd en geconcretiseerd worden in de leerplannen van een school of onderwijsnet (zie supra, eindtermen aso Vlaanderen). Alleen dan is het mogelijk om precies te weten wat leerlingen moeten kennen en waartoe ze in staat moeten zijn.

Vlaanderen telt drie verschillende onderwijsnetten: gemeenschapsonderwijs, gesubsidieerd officieel onderwijs en gesubsidieerd vrij onderwijs. Respectievelijk worden ze georganiseerd door de Vlaamse Overheid (onderwijsinstelling 'GO!'), de gemeentebesturen (onderwijskoepel OVSG) en het provinciaal onderwijs (koepel POV), en privéscholen en -organisaties (met als grootste koepel het Katholiek Onderwijs Vlaanderen). Elke onderwijskoepel stelt een eigen leerplan op. In het onderwijsnet van het gemeenschapsonderwijs (GO!) vinden we onder meer Vlaamse athenea. Het onderwijsnet van het gesubsidieerd officieel onderwijs bestrijkt dan weer gemeentelijke en provinciale scholen (respectievelijk koepels OVSG en POV). Het onderwijsnet van het gesubsidieerd vrij onderwijs omvat bijvoorbeeld colleges, die bestuurd worden door het Katholiek Onderwijs Vlaanderen (koepel VVKSO) en methodescholen zoals Steiner en Freinet (o.a. Federatie Steinerscholen en FOPEM). Aangezien voor deze paper Vlaamse colleges en athenea onderzocht werden, nemen we de leerplannen Nederlands van GO! en VVKSO onder de loep.

In Nederland onderscheidt men twee onderwijstypes: het openbaar en het bijzonder onderwijs. Het openbaar onderwijs wordt georganiseerd en gefinancierd door de Rijksoverheid. Het bijzonder onderwijs wordt gefinancierd door de overheid, maar georganiseerd door een vereniging of organisatie die bijvoorbeeld een levensbeschouwelijke of opvoedkundige oorsprong heeft (Rijksoverheid Nederland). De overheid legt echter voor beide onderwijstypes dezelfde kerndoelen en examenprogramma's op en geeft daarbij de SLO de opdracht om die te concretiseren. Die concretisering is het equivalent van de leerplannen van de Vlaamse onderwijsnetten.

2.5.1 Leerplannen Nederlands in Vlaanderen

2.5.1.1 Leerplan Nederlands GO! (gemeenschapsonderwijs)

De lessentabellen op de website van het GO!-onderwijs leren ons dat het leerplan Nederlands van de derde graad aso voor alle studierichtingen hetzelfde is. Het leerplan Nederlands is opgebouwd volgens de structuur van de eindtermen. Zo maakt men in het leerplan onderscheid tussen taalvaardigheid, taalbeschouwing en literatuur. Bij de component taalbeschouwing, waar spelling en grammatica toe behoren, is er een opsplitsing tussen taalgebruik en taalsysteem (fonologisch, orthografisch, morfologisch, syntactisch en semantisch domein; zie ook 2.3.1.2: eindterm 32 aso). Taalbeschouwing is volgens het GO! geen doel op zich, maar heeft een ondersteunende functie om de taalvaardigheid te verbeteren. Taalbeschouwing levert dan weer wel voordelen op bij het leren van een vreemde taal (p. 6).

De concrete oplijsting van de leerplandoelstellingen Nederlands begint op p. 13. Bij elke doelstelling wordt telkens de overeenkomstige eindterm aangehaald en daarbij worden dan leerinhouden en specifieke pedagogisch-didactische wenken per eindterm voorgesteld. De concrete implementatie van de eindtermen in dit leerplan is dus zeer duidelijk gestructureerd. De eindtermen die specifiek verband houden met spelling en/of grammatica zijn eindterm 22, 29, 31.1, 31.2 en 31.4 (zie ook 2.3.1.2). In leerplandoelstelling 22 (eindterm 22) (p. 29) staat dat leerlingen bereid moeten zijn om hun taal, indeling, en spelling te verzorgen.

Leerplandoelstelling 22 (eindterm 22):

De leerlingen zijn bereid om:

- te schrijven;
- schriftelijk informatie te verstrekken;
- te reflecteren over inhoud en vorm van hun eigen schrijfproces en –product;
- taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

Als we kijken naar hoe deze eindterm geïmplementeerd wordt in de “leerinhouden” en “specifiek pedagogisch-didactische wenken” van de leerplandoelstelling, dan lezen we “zelfevaluatie” en het feit dat leerlingen bereid zijn te werken met woordenboeken en websites met taaladvies (p. 29). Met andere woorden, het verzorgen van de “taal, indeling en spelling” die eindterm 22 oplegt, betekent volgens het GO! concreet dat leerlingen naslagwerken kunnen raadplegen.

Leerplandoelstelling 29 (eindterm 29):

De leerlingen zijn bereid om:

- bewust te reflecteren op taalgebruik en taalsysteem;
- van de verworven inzichten gebruik te maken bij verbale en non-verbale communicatie.

De specifieke verwijzing naar spelling of grammatica in eindterm 29 zit in het woord “taalsysteem” (zie eerder in dit subhoofdstuk). De implementatie van eindterm 29 is te vinden op p. 34 van het leerplan en behoort tot de onderverdeling “taalbeschouwing: attitudes”. Bij leerinhouden voor deze leerplandoelstelling staat niets specifiek te lezen, maar wordt er louter verwezen naar de taalvaardigheden die in de voorgaande leerinhouden aangehaald werden. De reflectie op taalgebruik en taalsysteem heeft dus volgens het GO! een direct verband met de taalvaardigheden (spreken, schrijven, lezen, luisteren).

Leerplandoelstelling 35 en 36 (eindtermen 32.1 en 32.2):

Met het oog op doeltreffende communicatie en verdiepende taalbeschouwelijke kennisontwikkeling kunnen de leerlingen op hun niveau in aansluiting bij wetenschappelijke inzichten bewust reflecteren op de componenten van het taalsysteem en de onderlinge samenhang.

In het fonologische domein kunnen zij een aantal verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden:

- het onderscheid tussen klank, foneem en letter

In het orthografische domein kunnen zij een aantal verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden:

- de principes van de Nederlandse spelling;

In leerplandoelstelling 35 lezen we dat leerlingen het onderscheid moeten kennen tussen klank, foneem en letter. In dat verband staat in de pedagogisch-didactisch wenken van leerplandoelstelling 36 dat de koppeling van klank aan letter “arbitrair” is voor leerlingen (p. 41). Over het feit dat de leerlingen “de principes van de Nederlandse spelling” moeten beheersen, staat in leerplandoelstelling 36 louter dat de leerlingen “een aantal basisregels” moeten kunnen toepassen en gebruik moeten maken van “conventionele en elektronische hulpmiddelen” (p. 41).

Leerplandoelstelling 38 (eindterm 32.4):

Met het oog op doeltreffende communicatie en verdiepende taalbeschouwelijke kennisontwikkeling kunnen de leerlingen op hun niveau in aansluiting bij wetenschappelijke inzichten bewust reflecteren op de componenten van het taalsysteem en de onderlinge samenhang.

In het syntactische domein kunnen zij een aantal verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden:

- woordgroepen en zinsdelen,
- de zin,
- actieve en passieve zinnen,

- zinstypen in relatie tot taalhandelingen.

In eindterm 32.4 vinden we twee specifieke verwijzingen naar spelling en grammatica, namelijk “woordgroepen” en “zinsdelen”. In de pedagogisch-didactische wenken van leerplandoelstelling 38 worden die begrippen geduid. Er wordt aangehaald dat de doelstelling er is om de taalvaardigheid te verbeteren. Er wordt daarbij voorgesteld dat leerkrachten vertrekken van schrijfproducten van leerlingen of van courante fouten uit de media (p.42). Het belang van het verband tussen taalvaardigheid en taalbeschouwing wordt hier dus opnieuw duidelijk.

Verder in het leerplan staat te lezen dat Nederlands in de derde graad ervoor moet zorgen dat leerlingen kunnen voldoen aan de taalvaardigheidseisen van het vervolgonderwijs (p. 49). Op pagina 55, onder de functies van taalbeschouwing, stelt het GO! dat taalbeschouwing ondersteuning biedt voor de taalvaardigheid door middel van taalbeschouwelijk inzicht en functionele (grammaticale) taalstructurele kennis. Daarbij vermeldt het GO! dat die taalstructurele kennis geen geïsoleerde lesactiviteit is, maar deel uitmaakt van het totale taalproces (p. 56). We kunnen daar dus uit afleiden dat klassiek grammatica- en spellingonderwijs, met oefeningen van spelling, zinsontledingen en woordsoorten, in het GO!-onderwijs niet aan bod komt.

2.5.1.2 Leerplan Nederlands VVKSO (Katholiek Onderwijs)

Op de website “Curriculum secundair onderwijs” van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen vinden we de leerplannen van alle studierichtingen en graden. Net als in het Gemeenschapsonderwijs, is in het Katholiek Onderwijs het leerplan Nederlands in de derde graad gelijk voor alle studierichtingen. In het leerplan komen drie componenten aan bod: taalvaardigheden, taalbeschouwing en literatuur en literaire competentie (p.9). Per component vinden we doelen, met telkens het nummer van de overeenkomstige officiële eindterm, en pedagogisch-didactische wenken, ter ondersteuning en inspiratie. De volgende doelen houden verband met spelling en grammatica:

Doel 17 taalvaardigheid (eindterm 22):

De leerlingen zijn bereid om

- te schrijven;
- schriftelijk informatie te verstrekken;
- te reflecteren op hun eigen schrijfproces, en op inhoud en vorm van hun schrijfproduct en dat van anderen;
- taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen.

Doel 19 taalvaardigheid (eindterm 22):

De leerlingen kunnen

(. . .)

- wat spelling betreft
 - een correcte spelling nastreven door de juiste spellingattitude en zo nodig het gebruik van hulpmiddelen (bv. woordenboek, Groene Boekje);
 - verschillende spellingstrategieën flexibel toepassen;
 - deze spellingafspraken en spellingregels toepassen om de schrijfdelen te bereiken:
 - werkwoordvormen,
 - hoofdletters,
 - interpunctietekens,
 - diakritische tekens.

(. . .)

De implementatie van de eindtermen Nederlands in deze doelen is duidelijk. Doel 17 is een exacte kopie van eindterm nummer 22, terwijl men in doel 19 dieper ingaat op de bereidheid de taal en spelling te verzorgen (laatste item eindterm 22, zie ook 2.3.1.2). Leerlingen moeten namelijk een correcte spelling nastreven – al dan niet met behulp van naslagwerken – en moeten spellingstrategieën, -afspraken en -regels kunnen toepassen om daarmee werkwoorden correct te kunnen spellen en hoofdletters, interpunctie- en diakritische tekens correct te kunnen gebruiken (p. 17-18).

Doel 1 taalbeschouwing (eindterm 32)

“Met het oog op doeltreffende communicatie en verdiepende taalbeschouwelijke kennisontwikkeling kunnen de leerlingen op hun niveau in aansluiting bij wetenschappelijke inzichten bewust reflecteren:

(. . .)

- op het taalsysteem, zijn componenten en de onderlinge samenhang.”

Net als in de eindtermen en in het leerplan Nederlands van het gemeenschapsonderwijs, splitst het Katholiek onderwijs in haar leerplan de taalbeschouwing Nederlands op in doelen voor ‘taalgebruik’ en ‘taalsysteem’. Onder ‘taalsysteem’ valt alle taalbeschouwelijke kennis, zoals principes van de Nederlandse spelling, woordgroepen, zinsdelen, zinstypes etc. (eindterm 32). In doel 1 wordt verwezen naar het taalsysteem en zijn componenten: een duidelijke verwijzing naar eindterm 32. Concreter is de implementatie van eindterm 32 in het leerdoel echter niet.

Doel 7 taalbeschouwing (eindterm 32):

De leerlingen kunnen de hiernavolgende verschijnselen herkennen, onderzoeken en duiden:

- in het fonologische domein
 - het onderscheid tussen klank, foneem en letter.
- in het orthografische domein

- principes van de Nederlandse spelling
 - in het morfologische domein
 - de systematiek van woordvorming
 - in het syntactische domein
 - woordgroepen
 - zinsdelen
 - zin:
 - actieve en passieve zinnen
 - directe en indirecte rede in relatie tot citeren en parafraseren
 - zinstypen in relatie tot taalhandelingen

(. . .)

In doel 7 zien we opnieuw een grote gelijkenis met de overeenkomstige eindterm (32). Leerlingen moeten de principes van spelling, woordvorming, woordgroepen, zinnen en zinsdelen kennen, net zoals in eindterm 32 staat. De eindterm wordt echter opnieuw niet concreter uitgewerkt in het doel.

Doel 8 taalbeschouwing:

“De leerlingen kunnen bij leerplandoelen Nederlands de bijbehorende taalbeschouwelijke termen gebruiken.”

De lijst met termen waarover sprake in doel 8 vinden we terug op p. 53 en 54. De lijst bevat onder meer woordsoorten: zelfstandig naamwoord, lidwoord, bijvoeglijk naamwoord, bijwoord, werkwoord, persoonsvorm, voornaamwoord, voorzetsel, voegwoord, telwoord; woordgroepen: zelfstandignaamwoordgroep, werkwoordgroep; zinsdelen: onderwerp, werkwoordelijk gezegde (wwg), naamwoordelijk gezegde (nwg), persoonsvorm (pv), lijdend voorwerp (lv), meewerkend voorwerp (mv), voorzetselvoorwerp (vzv), plaatsobject, richtingsobject, maatobject, bijwoordelijke bepaling; en zinstypen: actieve zin, passieve zin, directe rede, indirecte rede.

De termen in de lijst kunnen door leerlingen gebruikt worden wanneer ze willen reflecteren op hun eigen taal en die van een ander (p.53). Het is daarmee niet helemaal duidelijk of leerlingen de termen in de lijst effectief moeten kennen en beheersen, maar het is aannemelijk van wel, aangezien veel van de termen ook voorkomen in de eindtermen voor de tweede graad (zie 2.3.2).

Verder staat in het leerplan te lezen dat taalbeschouwing geen verdeling is tussen woordenschat, grammatica en spelling, maar een evenwicht tussen taalgebruik en taalsysteem waarin woordenschat, grammatica en spelling geïntegreerd worden (p. 57). Klassieke spelling- en grammaticalesen komen dus in het Katholiek Onderwijs ook niet of amper voor, net zoals in het gemeenschapsonderwijs (zie ook vorige paragraaf 2.5.1.1).

We besluiten dat de leerplannen van het GO! en het VVKSO inhoudelijk plusminus aan elkaar gelijk zijn. Het leerplan van het VVKSO bevat echter wel enkele specificeringen meer, zoals dat leerlingen werkwoordvormen, hoofdletters en interpunctietekens correct moeten kunnen hanteren, en ook een lijst met taalbeschouwelijke termen. Het vak Nederlands is in beide onderwijsnetten ook voor alle studierichtingen gelijk.

2.5.2 Leerplannen Nederlands in Nederland

2.5.2.1 Bovenbouw vwo

Zoals eerder vermeld in paragraaf 2.4 in verband met de einddoelen in Nederland, zijn er momenteel negen einddoelen voor de bovenbouw van vwo, die ruim interpreteerbaar zijn. Om docenten en scholen te helpen hun lessen zinvol in te vullen, vindt men op de website “Leerplan In Beeld” van SLO informatie over de schoolvakken op alle niveaus (leerplaninbeeld.slo.nl), met voor elk vak leerlijnen die opgesteld zijn op basis van kerndoelen (onderbouw) en eindexamenstof (bovenbouw).

Bij het vak Nederlands in het vwo vinden we inderdaad leerlijnen terug op basis van kerndoelen en examenstof. De leerlijnen worden aan de hand van een “leerdoelenkaart” onderverdeeld in kernen, subkernen en leerdoelen van subkernen. De “kernen” komen in dit geval overeen met de zes domeinen van de einddoelen (zie ook 2.4) : mondelinge vaardigheid, schrijfvaardigheid, etc. Onder de kern “Schrijven” en de subkern “Kenmerken taakuitvoering” vinden we terug wat de concrete implementatie is van einddoel 5 van het Centraal examen, volgens hetwelke een leerling informatie kan weergeven met het oog op de “conventies voor geschreven taal” (examenstof Centraal Examen, zie paragraaf 2.4.1.2) : “Je schrijft teksten die goed afgestemd zijn op je schrijfdoel (. . .) Je teksten voldoen aan eisen op het gebied van spelling, interpunctie, grammaticaliteit en uiterlijke verzorging”.

Verder vinden we in de leerdoelenkaart en in de andere leerlijnen op de website niets anders terug in verband met spelling of grammatica. Uit de beschikbare informatie leiden we dus af dat leerlingen in de bovenbouw van het vwo geacht worden correct te spellen en grammaticaal correcte zinnen te bouwen. Aangezien die informatie, net als de einddoelen, ruim interpreteerbaar blijft, raadplegen we ook de leerlijnen voor de onderbouw vwo op de website Leerplan In Beeld.

2.5.2.2 Onderbouw vwo

De leerlijnen Nederlands voor de onderbouw vwo en havo – die gelijk zijn aan elkaar, zie paragraaf 2.2: Onderwijssysteem – zijn eveneens ingedeeld in kernen en subkernen. In de leerdoelenkaart voor de onderbouw vinden we ook “tussendoelen” terug. Onder de kern “Taalbeschouwing en taalverzorging” lezen we bij de tussendoelen het volgende: “Je hanteert begrippen met betrekking tot leestekens correct: trema, accent. Je hanteert de volgende grammaticale begrippen correct: lijdende en bedrijvende vorm, vragende vorm. (. . .)”.

De lijdende vorm is synoniem voor een passieve zinsconstructie, de bedrijvende vorm noemt men ook wel een actieve zinconstructie. Men spreekt van de vragende vorm wanneer er inversie optreedt in een zin (Taaltelefoon Vlaamse Overheid). In de leerlijnen voor de onderbouw wordt dus meer specifieke informatie vermeld met betrekking tot grammatica (lijdende, bedrijvende, vragende vorm) en spelling (trema, accent) dan in de leerlijnen van de bovenbouw. Het is echter aannemelijk dat leerlingen in de bovenbouw hun kennis van de onderbouw nog steeds blijven toepassen.

3 ONDERZOEK

3.1 Methodologie en data

3.1.1 Onderzoeksvragen

In deze paper willen we de evolutie over tien jaar tijd van de spelling- en grammaticakennis van laatstejaarsleerlingen aso en vwo vaststellen. Om een evolutie te kunnen aantonen, is het nodig een replicatieonderzoek te voeren. In 2008 testte Van Vooren reeds de spelling- en grammaticakennis van een groep leerlingen in Vlaanderen en Nederland. Dat onderzoek van Van Vooren werd gerepliceerd om te kunnen vaststellen hoe het tien jaar later, in 2018, gesteld is met die kennis. Van Vooren maakte in 2008 onderscheid tussen leerlingen uit Vlaamse colleges en athenea en leerlingen uit Nederlandse athenea en gymnasia, tussen jongens en meisjes, tussen leerlingen die Latijn studeerden en leerlingen die geen Latijn studeerden, en tussen leerlingen uit Vlaanderen (aso) en leerlingen uit Nederland (vwo). Voor het replicatieonderzoek in 2018 werden dezelfde variabelen getest. De probleemstelling van dit onderzoek luidt met andere woorden: “Wat is de evolutie van de spelling- en grammaticakennis van laatstejaarsleerlingen aso en vwo?” en zal aan de hand van twee onderzoeksvragen worden uitgewerkt: (a) “Behalen laatstejaarsleerlingen in 2018 de minimumdoelen Nederlands en wat is daarbij de invloed van (1) het schooltype in Vlaanderen (college/atheneum), (2) het schooltype in Nederland (atheneum), (3) de sekse (4) de studierichting (Latijn/niet-Latijn) en (5) het onderwijstype (aso/vwo)?” en (b) “Wat zijn in 2018 ten opzichte van 2008 de verschillen tussen (1) colleges en athenea in Vlaanderen, (2) athenea en gymnasia in Nederland, (3) mannen en vrouwen, (4) leerlingen Latijn en niet-Latijn en (5) aso en vwo?”

3.1.2 Hypothese onderzoeksvragen

Onderzoeksvraag 1: “Behalen laatstejaarsleerlingen in 2018 de minimumdoelen Nederlands?” In 2008 concludeerde Van Vooren dat de eindtermen voor spelling in Vlaanderen en Nederland behaald werden voor spelling (woorden en werkwoorden), maar niet voor grammatica (woordsoorten en zinsontleding). In het onderwijsveld bestaat de laatste jaren de perceptie dat de kennis van spelling en grammatica in het middelbaar onderwijs laag is en achteruitgaat (zie ook hoofdstuk 1: Inleiding). Die perceptie wordt bevestigd door het attitudeonderzoek van Devos (2012) bij leerkrachten en door de bijdrage “Ze kunnen niet meer spellen” van de Nederlandse Taalunie. Daarom is het aannemelijk dat de spelling- en grammaticakennis van leerlingen in 2018 niet beter zal zijn dan in 2008. We veronderstellen

dus dat de minimumdoelen voor spelling opnieuw behaald zullen worden en de minimumdoelen voor grammatica opnieuw niet.

Onderzoeksvraag 2: Wat zijn in 2018 ten opzichte van 2008 de verschillen tussen:

1. college versus atheneum in Vlaanderen

In de volksmond wordt wel eens gezegd dat Vlaamse colleges meer inspanning en harder werk vergen van leerlingen dan Vlaamse athenea. Daar is weinig literatuur over beschikbaar, maar uit de studie “Slaagkansen aan Vlaamse universiteiten: tijd om het beleid bij te sturen?” van Declercq en Verboven (2010) blijkt dat leerlingen die aan een vrije (meestal katholieke) school gestudeerd hebben, een universitaire slaagkans hebben die 20% hoger ligt dan van leerlingen die uit het gemeenschaps- of officieel onderwijs komen. Op basis daarvan kunnen we aannemen dat leerlingen uit colleges (vrij onderwijs) in dit onderzoek waarschijnlijk hoger zullen scoren voor spelling en grammatica dan leerlingen uit athenea (gemeenschapsonderwijs).

2. athenea en gymnasia in Nederland

Volgens Barrett (2008) zorgt de kennis van klassieke talen zoals Latijn en Grieks voor een stevige basis van woordenschat en grammatica voor het aanleren en verwerven van andere talen. In Van Vooren (2008) scoren leerlingen uit gymnasia hoger voor spelling en grammatica dan leerlingen uit athenea. Op basis van Barrett (2008) en Van Vooren (2008), wordt vermoed dat leerlingen uit athenea (niet-Latijn) minder hoog scoren dan leerlingen uit gymnasia (Latijn).

3. mannen en vrouwen

Uit de studie “Sekseverschillen in onderwijsloopbanen. Een internationaal comparatieve trendstudie.” van van Langen en Driessen (2006) blijkt dat meisjes significant beter presteren voor taal dan jongens, zowel in het primair als in het secundair onderwijs. Ook in Van Vooren (2008) scoren meisjes op veel vlakken beter dan jongens. We leiden daaruit af dat meisjes ook in 2018 beter zullen scoren voor spelling en grammatica.

4. leerlingen Latijn en niet-Latijn

Uit Barrett (2008) blijkt dat klassieke talen zoals Latijn en Grieks een basis bieden voor de verwerving van (vreemde) talen. Klassieke talen zouden het inzicht in structuren van andere talen versterken. Uit Declercq en Verboven (2010) in verband met de slaagkansen aan Vlaamse universiteiten komt naar voren dat de slaagkansen van leerlingen met een component klassieke talen (of wiskunde) in hun aso-diploma aanzienlijk hoger liggen dan leerlingen zonder die componenten in hun diploma. Op basis van die bijdragen kan verondersteld worden dat leerlingen die Latijn studeren in 2018 hoger zullen scoren dan leerlingen die geen Latijn studeren.

5. aso en vwo

In Van Vooren (2008) kon geen noemenswaardig verschil vastgesteld worden tussen leerlingen aso (Vlaanderen) en vwo (Nederland). Behalve voor het onderdeel grammatica, zinsontleding, waar aso hoger scoorde dan vwo, waren de scores voor spelling en grammatica (onderdeel woordsoorten) tamelijk gelijklopend in beide landen. Het is dus aannemelijk dat in 2018 de verschillen tussen aso en vwo niet noemenswaardig zullen zijn.

3.1.3 Onderzoeksopzet

De omstandigheden van het experimenteel onderzoek van Van Vooren (2008) werden zo exact mogelijk herhaald.

3.1.3.1 Scholen

Net als in Van Vooren (2008) namen in totaal acht scholen deel aan dit onderzoek. Vier Vlaamse scholen, waaronder twee colleges (katholiek onderwijs) en twee athenea (gemeenschapsonderwijs) (zie ook 2.5) en vier Nederlandse scholen, allemaal athenea (cf. 2.2). De acht scholen zijn dezelfde als in 2008 en werden per e-mail en/of telefonisch gecontacteerd.

3.1.3.2 Participanten

Er namen in totaal 362 laatstejaarsleerlingen deel aan het onderzoek, in verhouding met Van Vooren 2008 (n=359). Van dat aantal waren er 268 Vlaamse leerlingen (2008: n=269) en 94 Nederlandse (2008: n=90). Er werden 140 leerlingen uit Vlaamse athenea getest (2008: n=135) en 128 leerlingen uit Vlaamse colleges (2008: n=134). 94 leerlingen kwamen uit Nederlandse athenea (2008: n=76) en hoewel er in 2008 14 leerlingen uit Nederlandse gymnasia getest werden, was het in 2018 niet mogelijk om in Nederland leerlingen Latijn (leerlingen gymnasium, cf. 2.2) aan de test te onderwerpen. De Nederlandse participanten komen dus uit slechts één type school: het atheneum (niet-Latijn). Verder waren 138 van de participanten jongens (2008: n= 120) en 224 van hen meisjes (2008: n=239). Tot slot waren er 98 leerlingen die Latijn studeren (2008: n=136) en 264 leerlingen die dat niet doen (2008: n=223). Enkele leerlingen die Grieks studeren zonder Latijn werden bij de Latijnse groep gerekend.

	Totaal	Vlamingen (aso)	Nederlanders (vwo)	Atheneum Vlaanderen	College Vlaanderen	Atheneum Nederland	Gymnasium Nederland	Mannen	Vrouwen	Latijn	Niet-Latijn
2018	362	268	94	140	128	94	/	138	224	98	264
2008 Van Vooren	359	269	90	135	134	76	14	120	239	134	223

Tabel 1: Overzicht aantallen 2018-2008

3.1.3.3 Test

De 362 participanten legden een schriftelijke test af (zie bijlage 1), identiek aan de test uit Van Vooren (2008). Het onderzoek is dus experimenteel. De test werd opgesteld aan de hand van examenvragen van niet-deelnemende scholen en de meeste vragen komen uit frequent gebruikte handboeken Nederlands (Van Vooren, 2008, p. 18). De test bevat twee componenten: spelling en grammatica en telt vier vragen in totaal: twee vragen per component. Voor spelling is er een vraag op 15 punten over spelling van woorden en een tweede vraag op 15 punten over spelling (vervoeging) van werkwoorden. In de eerste vraag kregen de leerlingen 15 al dan niet correct gespelde woorden die ze indien nodig moesten verbeteren. In de tweede vraag moesten in zinnen de juiste eindletters (d, t, dt, dd, tt) of werkwoordsvormen ingevuld worden. Voor de component grammatica bevat de test een vraag over woordsoorten op 25 punten en een vraag over zinsontleding op 15 punten. In de eerste vraag moesten leerlingen van 25 in zinnen onderstreepte woorden de juiste woordsoort geven. De tweede grammaticale vraag bevat vier zinnen die gesplitst moesten worden in zinsdelen, die vervolgens benoemd moesten worden. Bij alle vragen werd één punt per fout afgetrokken. In totaal waren er 70 punten te verdienen op de test (volledige test: zie bijlage). De leerlingen kregen 20 minuten de tijd om de test op te lossen. De test verliep anoniem, maar elke leerling moest wel correct invullen of hij/zij Vlaming of Nederlander is, man of vrouw is, in een college of atheneum schoolloopt, en Latijn of geen Latijn studeert. Voor de volledige test verwijzen we naar bijlage 1.

3.1.3.4 Verwerking resultaten

Na verbetering aan de hand van een verbeterleutel (zie bijlage 2) werden alle testresultaten in Excel ingevoerd: voor elke participant werd de persoonlijke informatie (Vlaming/Nederlander, man/vrouw, college/atheneum, (niet-)Latijn) samengebracht met de scores voor spelling van woorden, vervoeging van werkwoorden, benoeming van woordsoorten, zinsontleding en de totale score. Op die manier konden de bekomen onafhankelijke variabelen (persoonlijke informatie) en afhankelijke variabelen (scores) gefilterd en berekend worden.

3.2 Resultaten

3.2.1 Significantie

De resultaten van de tests van 2018 werden statistisch verwerkt in SPSS Statistics 24. Daaruit is gebleken of de verschillen tussen de variabelen al dan niet significant zijn. Per onafhankelijke variabele werd hiervoor een non-parametrische test uitgevoerd.

Door gebrek aan exact cijfermateriaal uit 2008, is het helaas niet mogelijk om te weten te komen of de verschillen tussen de resultaten van 2008 en die van 2018 significant zijn. Voor meer informatie in verband met de exacte significantiewaarden uit 2018 verwijzen we naar bijlage 3.

3.2.1.1 Resultaten college/atheneum in Vlaanderen

De scores van Vlaamse leerlingen in atheneum en colleges verschillen significant op het vlak van spelling van woorden (Mann-Whitney-U=6315, $p=0,001$), spelling van werkwoorden (Mann-Whitney-U=6507, $p=0,001$), woordsoorten (Mann-Whitney-U=4125, $p=0,001$) en zinsontleding (Mann-Whitney-U=4184, $p=0,001$). Ook de totale score is significant (Mann-Whitney-U=3785, $p=0,001$).

3.2.1.2 Resultaten atheneum/gymnasium in Nederland

Zoals reeds vermeld in 3.1.3.2, konden er in 2018 geen leerlingen Latijn getest worden. In de resultaten valt de variabele 'gymnasium' dus weg. Er kon van de resultaten uit Nederland met andere woorden geen significantietest uitgevoerd worden.

3.2.1.3 Resultaten man/vrouw

De scores van jongens en meisjes (mannen en vrouwen) verschillen eveneens significant op de vijf vlakken: spelling van woorden (Mann-Whitney-U=18358, $p=0,002$), spelling van werkwoorden (Mann-Whitney-U=18114,5, $p=0,006$), woordsoorten (Mann-Whitney-U=19662,5, $p=0,001$), zinsontleding (Mann-Whitney-U=19352, $p=0,001$) en de totale score (Mann-Whitney-U=20087, $p=0,001$).

3.2.1.4 Resultaten Latijn/niet-Latijn

De resultaten voor het verschil tussen leerlingen Latijn en leerling niet-Latijn zijn ook significant, en dat op het vlak van spelling van woorden (Mann-Whitney-U=8967,5, $p=0,001$), spelling van werkwoorden (Mann-Whitney-U=6689,5, $p=0,001$), woordsoorten (Mann-Whitney-U=3636, $p=0,001$) en zinsontleding (Mann-Whitney-U=5490, $p=0,001$). Ook de totale scores verschilden significant (Mann-Whitney-U=3503,5, $p=0,001$).

3.2.1.5 Resultaten aso/vwo

Vlamingen (aso) en Nederlanders (vwo) scoren significant verschillend op het vlak van spelling van werkwoorden (Mann-Whitney-U=9249, $p=0,001$), woordsoorten (Mann-Whitney-U=7664,5, $p=0,001$), zinsontleding (Mann-Whitney-U=6198, $p=0,001$) en op de totale score (Mann-Whitney-U=7134,5, $p=0,001$). De scores voor spelling verschillen echter niet significant (Mann-Whitney-U=11429, $p=0,175$).

3.2.2 Onderzoeksresultaten

In 2008 onderzocht Van Vooren de spelling- en grammaticakennis van Vlaamse en Nederlandse leerlingen in het laatste jaar van het secundair en voortgezet onderwijs. Ze spitte zich daarbij toe op het algemeen secundair onderwijs (aso) in Vlaanderen en het voortgezet wetenschappelijk onderwijs (vwo) in Nederland, omdat een diploma in die onderwijstypes toegang tot het hoger onderwijs biedt (in het geval van vwo) of een verhoogde kans op doorstroom naar het hoger onderwijs betekent (in het geval van aso) (Van Vooren, 2008, p. 11, p. 14). Om de kennis van de laatstejaarsleerlingen correct te kunnen testen, baseerde Van Vooren zich op de eindtermen Nederlands voor de derde graad aso en op de eindexamenleerstof van het vwo en havo. Die bepalen namelijk wat leerlingen minimaal moeten kennen en kunnen aan het einde van hun middelbareschoolcarrière (zie ook 2.3). In paragrafen 2.3 en 2.4 worden die minimumdoelen beschreven en geanalyseerd. Op basis van de eindtermen en examenleerstof en met behulp van frequent gebruikte handboeken Nederlands werd een test opgesteld (Van Vooren, 2008, p. 18). De spellingkennis van leerlingen werd bepaald door een vraag over spelling van woorden en een vraag over spelling en/of vervoeging van werkwoorden, hun grammaticakennis werd bepaald aan de hand van een vraag over benoeming van woordsoorten en een vraag over zinsontleding. De test bestond dus uit vier vragen en stond in totaal op zeventig punten (zie bijlage voor volledige test).

In 2018 willen we weten hoe de door Van Vooren vastgestelde spelling- en grammaticakennis van de hierboven beschreven doelgroep geëvolueerd is. Daarvoor werd het onderzoek van Van Vooren zo exact mogelijk herhaald door dezelfde test te gebruiken, dezelfde scholen in dezelfde omstandigheden te testen en de aantallen en verhoudingen binnen de doelgroep en subgroepen te respecteren (zie ook 3.1.3: onderzoeksopzet).

In de volgende paragrafen worden de resultaten van het onderzoek in 2018 geanalyseerd en wordt vastgesteld of leerlingen de minimumdoelen Nederlands behalen. Vervolgens worden die resultaten in een tweede deel vergeleken met 2008¹ en wordt zo bepaald of de leerlingen in 2018 beter of slechter scoren dan in 2008.

¹ Alle tabellen met resultaten uit 2008 werden gehaald uit Van Vooren (2008).

3.2.2.1 Behalen Vlaamse laatstejaarsleerlingen uit colleges en athenea in 2018 de minimumdoelen Nederlands?, en scoren ze beter of slechter dan in 2008?

- a. Behalen Vlaamse laatstejaarsleerlingen in colleges en athenea in 2018 de minimumdoelen Nederlands?

Om te kunnen spreken van het ‘behalen’ van de minimumdoelen, moet een norm gesteld worden. We gebruiken dezelfde ‘slaagcijfers’ als in Van Vooren (2008): wanneer een leerling 50 procent of meer scoort, wordt dat als geslaagd beschouwd. Echter, een leerling beheerst de stof slechts ten volle wanneer hij of zij 80 procent of hoger scoort (Van Vooren, 2008, p. 19). Scores onder de 50 procent worden vetjes gedrukt en onderstreept.

	Atheneum				College			
	Latijn		Niet-Latijn		Latijn		Niet-Latijn	
	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw
<i>Aantal leerlingen</i>	15	23	52	50	8	52	11	57
Spelling van woorden	57	59	50	54	57	63	60	57
Vervoeging van werkwoorden	78	82	63	68	79	84	87	71
Woordsoorten	67	66	<u>29</u>	<u>38</u>	68	72	65	57
Zinsontleding	<u>33</u>	<u>42</u>	<u>13</u>	<u>18</u>	63	54	58	<u>36</u>
Gemiddelde score	60	63	<u>37</u>	<u>44</u>	67	69	67	56

Tabel 2: Percentages leerlingen Vlaanderen 2018

Minimumdoelen worden behaald:

- Spelling

We constateren dat alle leerlingen in athenea en colleges slagen voor spelling, zowel voor spelling van woorden als vervoeging van werkwoorden. Meisjes uit colleges en athenea die Latijn studeren en jongens uit colleges die geen Latijn studeren halen meer dan 80% voor spelling van werkwoorden en beheersen die kennis dus goed.

- Grammatica

Voor het benoemen van woordsoorten slagen de Latijnse atheneumleerlingen en alle collegeleerlingen. Voor zinsontleding slagen enkel de collegeleerlingen, behalve de jongens die geen Latijn studeren.

- Totaal

De leerlingen die Latijn studeren in athenea slagen voor de totale test, alsook alle leerlingen uit colleges.

Minimumdoelen worden niet behaald:

- Spelling

Voor spelling zien we geen tekorten. We zien echter wel bij alle atheneumleerlingen dat hun scores voor spelling van woorden tussen de 50% en de 60% blijven. Hetzelfde geldt voor jongens Latijn en meisjes niet-Latijn uit colleges.

- Grammatica

We zien enkele tekorten op vlak van grammatica. Jongens en meisjes niet-Latijn uit athenea scoren respectievelijk 29% en 38% voor het benoemen van woordsoorten en 13% en 18% voor zinsontleding. Latinisten in athenea scoren voor zinsontleding onder de helft (jongens: 33% en meisjes: 42%). In colleges halen meisjes niet-Latijn ook niet de helft voor zinsontleding.

- Totaal

Bij de gemiddelde scores zien we dat leerlingen niet-Latijn uit athenea niet slagen in totaal voor de test.

- b. Scoren de Vlaamse laatstejaarsleerlingen in colleges en athenea in 2018 beter of slechter dan in 2008?

	Atheneum								College							
	Latijn				Niet-Latijn				Latijn				Niet-Latijn			
	man		vrouw		man		vrouw		man		vrouw		man		vrouw	
Aantal leerlingen	24	15	35	23	33	52	43	50	11	8	52	52	10	11	61	57
Spelling van woorden	60	57	60	59	57	50	53	54	60	57	60	63	53	60	57	57
Vervoeging van werkwoorden	80	78	87	82	70	63	80	68	83	79	87	84	73	87	77	71
Woordsoorten	72	67	66	66	38	29	38	38	74	68	70	72	24	65	48	57
Zinsontleding	70	33	67	42	47	13	53	18	80	63	73	54	33	58	60	36
Gemiddelde score	71	60	70	63	53	37	56	44	74	67	73	69	46	67	61	56

Tabel 3: Percentages leerlingen in Vlaanderen 2008 (links) - 2018 (rechts)

In 2008 behaalden alleen op het vlak van spelling alle leerlingen de minimumdoelen. Daarbij werd de spelling van werkwoorden zeer goed beheerst: de leerlingen Latijn in zowel athenea als colleges haalden scores van 80% of meer. Voor spelling van woorden scoren de leerlingen Latijn van beide groepen net 60%, terwijl de scores van de leerlingen niet-Latijn net onder de 60% liggen (zie ook Van Vooren, 2008, p. 21).

Tien jaar later, in 2018, slagen alle leerlingen in athenea en colleges nog steeds op het gebied van spelling. Ook blijken leerlingen nog steeds sterker in het vervoegen en spellen van werkwoorden, en scoren de latinisten uit beide groepen op de meeste onderdelen iets hoger dan niet-latinisten. Desalniettemin liggen de scores in 2018 over het algemeen lager dan in 2008. In de meeste subgroepen van zowel atheneum- als collegeleerlingen dalen de scores met enkele procenten. We stellen in athenea een sterkere daling vast dan in colleges. Zo daalt bijvoorbeeld de kennis van spelling van werkwoorden bij niet-Latijnse vrouwelijke atheneumleerlingen van 80% naar 68%. In andere subgroepen van athenea stellen we een achteruitgang van 5 tot 7 procent vast, terwijl de dalingen in de colleges minder sterk zijn. Qua kennis van spelling van woorden zijn sommige leerlingen (meisjes Latijn en jongens niet-Latijn) zelfs vooruitgegaan. Niet-Latijnse mannelijke collegeleerlingen springen eruit met een toename van 14 procent voor spelling van werkwoorden.

Op grammaticaal gebied zagen we in 2008 slechte scores bij leerlingen niet-Latijn in zowel athenea als colleges. De leerlingen Latijn in beide groepen slaagden wel voor grammatica, en daarbij scoorden collegeleerlingen iets hoger dan leerlingen uit athenea. In 2018 zien we op enkele vlakken een licht gestegen score. Voor in de colleges, waar in 2008 veel tekorten te zien waren, zijn leerlingen niet-Latijn nu wel geslaagd (behalve voor zinsontleding bij meisjes, zij slagen in 2018 niet en in 2008 wel). De leerlingen Latijn scoren in 2018 dan weer lager, vooral voor zinsontleding. In colleges liggen die scores zo'n 20 procent lager, en in athenea zakken de scores zelfs tot onder de helft.

In de totale score zien we in 2018 in alle subgroepen lagere scores dan in 2008. Daarbij stellen we vast dat de totale resultaten van niet-Latijnse leerlingen uit athenea – die in 2008 tussen de 50% en de 60% scoorden – nu minder dan 50% bedragen.

c. Vlaanderen 2018 en 2008-2018: conclusie

We stellen een algemeen dalende tendens vast. Op het vlak van spelling is er in 2018 ten opzichte van 2008 een lichte daling in zowel athenea als colleges. De resultaten voor grammatica dalen het sterkst, en dat vooral in het onderdeel zinsontleding. De daling is ook te merken in de totale testresultaten. In athenea halen de niet-Latijnse leerlingen in 2018 de helft niet meer. De kloof tussen atheneum en college wordt op die manier groter in 2018. De enige duidelijke verbetering in 2018 is te zien bij de niet-Latijnse mannen in colleges: hun scores

liggen over de gehele lijn (veel) hoger, waardoor ze in 2018 slagen voor de gehele test, terwijl ze in 2008 als enige niet slaagden. We kunnen dus besluiten dat leerlingen uit colleges in 2008 al beter scoorden dan leerlingen uit athenea en dat dat tien jaar later nog steeds zo is, hoewel het verschil tussen beide groepen groter is geworden. Die conclusie strookt dus met de hypothesen gesteld in 3.1.2: leerlingen behalen in 2018 voor spelling de minimumdoelen Nederlands, en niet voor grammatica; en leerlingen uit colleges scoren hoger dan leerlingen uit athenea. Een mogelijke verklaring van het niveauverschil tussen colleges en athenea is echter moeilijk te vinden. De analyse van de leerplannen Nederlands van het VVKSO (vrij onderwijs, colleges) en het GO! (gemeenschapsonderwijs, athenea) in 2.5.1 toont bijvoorbeeld aan dat beide leerplannen qua spelling en grammatica, naast enkele taalbeschouwelijke termen meer bij het VVKSO, niet veel verschillen.

3.2.2.2 Behalen Nederlandse laatstejaarsleerlingen uit atheneum en gymnasia in 2018 de minimumdoelen Nederlands?, en scoren ze beter of slechter dan in 2008?

Zoals reeds vermeld werd in 3.1.3.2, konden er in 2018 in Nederland alleen niet-Latijnse leerlingen getest worden. Resultaten uit gymnasia zijn er dus niet.

- a. Behalen Nederlandse laatstejaarsleerlingen uit atheneum en gymnasia in 2018 de minimumdoelen Nederlands?

	Atheneum	
	Niet-Latijn	
	Jongens	Meisjes
<i>Aantal leerlingen</i>	52	42
Spelling van woorden	55	53
Vervoeging van werkwoorden	66	68
Woordsoorten	<u>38</u>	<u>35</u>
Zinsontleding	<u>10</u>	<u>12</u>
Gemiddelde score	<u>41</u>	<u>41</u>

Tabel 4: Percentages leerlingen Nederland 2018

Minimumdoelen worden behaald:

- Spelling

Op het vlak van spelling behalen alle Nederlandse leerlingen de minimumscore, zowel voor spelling van woorden als voor vervoeging van werkwoorden.

- Grammatica

We zien echter dat op grammaticaal vlak noch jongens noch meisjes in Nederlandse atheneum slagen.

- Totaal

Ook voor de totale test slagen de Nederlandse leerlingen niet.

Minimumdoelen worden niet behaald:

- Spelling

Voor spelling halen de Nederlandse leerlingen geen tekorten, maar voor spelling van woorden schommelen hun scores tussen 50% en 60%.

- Grammatica

We zien voor grammatica alleen maar tekorten: zowel jongens als meisjes scoren voor zowel woordsoorten als zinsontleding minder dan de helft. Voor het onderdeel zinsontleding scoren de leerlingen zelfs minder dan een kwart.

- Totaal

Dat zorgt ervoor dat leerlingen voor de gehele test niet slagen. Jongens en meisjes scoren beide slechts 41%.

- b. Scoren de Nederlandse laatstejaarsleerlingen uit atheneum en gymnasium in 2018 beter of slechter dan in 2008?

	Atheneum				Gymnasium			
	niet-Latijn				Latijn			
	Man		Vrouw		Man		Vrouw	
Aantal leerlingen	39	<u>52</u>	37	<u>42</u>	3		11	
Spelling van woorden	57	<u>55</u>	57	<u>53</u>	63		60	
Vervoeging van werkwoorden	63	<u>66</u>	77	<u>68</u>	83		90	
Woordsoorten	<u>42</u>	<u>38</u>	<u>46</u>	<u>35</u>	72		62	
Zinsontleding	<u>23</u>	<u>10</u>	<u>33</u>	<u>12</u>	<u>43</u>		<u>43</u>	
Gemiddelde score	<u>46</u>	<u>41</u>	53	<u>41</u>	65		64	

Tabel 5: Percentages leerlingen Nederland 2008 (links) - 2018 (rechts)

Nederlandse leerlingen slaagden in 2008 voor spelling. Daarin zien we dat de scores voor vervoeging van werkwoorden hoger liggen dan die van spelling van woorden, en dat de scores van de gymnasiumleerlingen (Latijn) voor beide onderdelen hoger liggen dan die van de atheneumleerlingen (niet-Latijn). We merken dat de 14 leerlingen Latijn voor vervoeging van werkwoorden zelfs zeer hoog scoorden (meer dan 80%).

In 2018 zijn er alleen resultaten van leerlingen niet-Latijn gekend (zie ook 3.1.3.2), waarbij we een lichte daling van de resultaten voor spelling vaststellen. Alleen de niet-Latijnse jongens blijken ietwat verbeterd in werkwoorden vervoegen, terwijl de meisjes verslechterd zijn.

Voor grammatica waren de resultaten in 2008 minder goed. We zien bij de atheneumleerlingen tekorten voor beide onderdelen, waarvan voor zinsontleding ernstige tekorten.

In de totale score voor de test zagen we in 2008 dat de Nederlandse jongens uit atheneum niet slaagden, terwijl de meisjes dat wel deden, alsook de leerlingen Latijn. In 2018 constateren we dat de kennis van de niet-Latijnse meisjes ook sterk achteruitgaat, zodat ze niet slagen voor de test. Atheneumleerlingen behalen in 2018 met andere woorden een score van 41%.

c. Nederland 2018 en 2008-2018: conclusie (wat zijn de verschillen?)

Nederlandse atheneumleerlingen slagen in 2018 (soms op het nippertje) voor spelling, maar niet voor grammatica en niet voor de test in totaal. Dat zijn resultaten die ten opzichte van 2008 sterk zijn achteruitgegaan. Algemeen stellen we voor spelling een lichte achteruitgang vast, en voor grammatica een sterke achteruitgang. De hypothese (3.1.2) dat leerlingen uit gymnasia (Latijn) hoger scoren dan leerlingen uit atheneum (niet-Latijn) kan niet geheel bevestigd of ontkracht worden door het ontbreken van de variabele gymnasium (Latijn) in 2018. De hypothese dat leerlingen in 2018 niet beter zouden scoren dan in 2008 wordt hier voor Nederlandse leerlingen wel bevestigd: voor spelling worden de minimumdoelen behaald, hoewel de scores lager liggen, en voor grammatica worden de minimumdoelen niet behaald.

3.2.2.3 Behalen mannelijke en vrouwelijke laatstejaarsleerlingen uit Vlaanderen en Nederland in 2018 de minimumdoelen Nederlands?, en scoren ze beter of slechter dan in 2008?

- a. Behalen mannelijke en vrouwelijke laatstejaarsleerlingen uit Vlaanderen en Nederland in 2018 de minimumdoelen Nederlands?

	Man	Vrouw
<i>Aantal leerlingen</i>	<i>138</i>	<i>224</i>
Spelling van woorden	53	60
Vervoeging van werkwoorden	67	73
Woordsoorten	<u>40</u>	52
Zinsontleding	<u>20</u>	<u>33</u>
Gemiddelde score	<u>46</u>	54

Tabel 6: Percentages mannen versus vrouwen 2018

Minimumdoelen worden behaald:

- Spelling

Jongens en meisjes slagen op het vlak van spelling, zowel voor spelling van woorden als voor vervoeging van werkwoorden.

- Grammatica

Voor grammatica slagen alleen de meisjes alleen voor het onderdeel woordsoorten, met een score van 52%.

- Totaal

We zien ook dat alleen de meisjes voor de gehele test geslaagd zijn.

Minimumdoelen worden niet behaald:

- Spelling

Op het vlak van spelling constateren we geen tekorten, hoewel mannen voor spelling van woorden maar op het nippertje slagen, met 53%.

- Grammatica

We zien dat mannen voor grammatica niet goed scoren. Voor de onderdelen woordsoorten en zinsontleding halen ze respectievelijk 40% en 20%. Meisjes slagen niet voor zinsontleding en scoren 33%.

- Totaal

Jongens blijken niet geslaagd voor de gehele test, we zien een tekort: 46%. Hoewel meisjes wel slagen, doen ze dat echter slechts met een totale score van 54%.

- b. scoren mannelijke en vrouwelijke laatstejaarsleerlingen uit Vlaanderen en Nederland in 2018 beter of slechter dan in 2008?

	Man		Vrouw	
Aantal leerlingen	120	<i>138</i>	239	<i>224</i>
Spelling van woorden	58	<i>53</i>	58	<i>60</i>
Vervoeging van werkwoorden	75	<i>67</i>	83	<i>73</i>
Woordsoorten	54	<i>40</i>	55	<i>52</i>
Zinsontleding	<u>49</u>	<i><u>20</u></i>	55	<i><u>33</u></i>
Gemiddelde score	59	<i>46</i>	63	<i>54</i>

Tabel 7: Percentages mannen versus vrouwen 2008 (links) - *2018 (rechts)*

In 2008 scoorden zowel meisjes als jongens behoorlijk voor spelling. Voor spelling van woorden een score van 58% bij beide groepen, en voor spelling van werkwoorden 75% bij de jongens en een uitstekende score van 83% bij de meisjes.

In 2018 gaat de spellingkennis van woorden en werkwoorden bij de jongens achteruit. Bij meisjes blijkt de spellingkennis van werkwoorden met 10 procent gedaald, terwijl hun spellingkennis van woorden een beetje verbeterd is.

Voor de grammaticaonderdelen zagen we in 2008 één nipt tekort: zinsontleding bij jongens (49%). De rest van de scores bevonden zich tussen 50% en 60%. Daar komen in 2018 twee nieuwe tekorten bij: jongens zakken nu ook voor woordsoorten en meisjes voor zinsontleding. Het zwakke resultaat voor zinsontleding van jongens in 2008 daalt nu zelfs tot minder dan een kwart (20%).

In 2008 slaagden zowel jongens als meisjes voor de totale test, terwijl dat in 2018 niet zo is. De score van jongens daalt naar 46%. Meisjes slagen met 54%.

c. mannen en vrouwen 2018 en 2008-2018: conclusie

De kennis van meisjes en jongens is over tien jaar tijd achteruitgegaan op alle vlakken, behalve de spelling van woorden bij meisjes. In 2008 lag de kennis van meisjes hoger dan die van de jongens, ze verschilden op alle onderdelen enkele procenten. In 2018 is het verschil op alle vlakken groter geworden: de kloof tussen jongens en meisjes wordt groter. De kennis van beide seksen gaat dus achteruit, maar bij jongens sterker. We stellen met andere woorden vast dat meisjes in 2018 nog steeds sterker zijn in spelling en grammatica dan jongens. De hypothese uit 3.1.2 dat meisjes beter zouden scoren dan jongens is dus correct, net zoals de hypothese dat de minimumdoelen voor spelling zouden behaald worden en die van grammatica niet.

3.2.2.4 Behalen laatstejaarsleerlingen Latijn en niet-Latijn in 2018 de minimumdoelen Nederlands?, en scoren ze beter of slechter dan in 2008?

Zoals reeds vermeld in 3.1.3.2, bevonden zich onder de participanten enkele leerlingen die Grieks studeren zonder Latijn. Zij werden bij de groep Latijn gerekend.

- a. Behalen laatstejaarsleerlingen Latijn en niet-Latijn in 2018 de minimumdoelen Nederlands?

	Latijn	Niet-Latijn
<i>Aantal leerlingen</i>	98	264
Spelling van woorden	60	53
Vervoeging van werkwoorden	80	67
Woordsoorten	68	<u>40</u>
Zinsontleding	<u>47</u>	<u>20</u>
Gemiddelde score	66	<u>46</u>

Tabel 8: Percentages leerlingen Latijn en niet-Latijn 2018

Minimumdoelen worden behaald:

- Spelling

Op vlak van spelling zien we dat zowel leerlingen Latijn als niet-Latijn geslaagd zijn. Leerlingen Latijn scoren met 80% zelfs zeer hoog op het onderdeel vervoeging van werkwoorden.

- Grammatica

We stellen vast dat op vlak van grammatica de leerlingen Latijn slagen voor de benoeming van woordsoorten, ze scoren 68%.

- Totaal

Voor de gemiddelde score op de gehele test slagen alleen de latinisten met een score van 66%.

Minimumdoelen worden niet behaald:

- Spelling

Voor spelling zijn er in beide groepen geen tekorten, hoewel leerlingen die geen Latijn studeren voor spelling van woorden maar net slagen met 53%.

- Grammatica

Op grammaticaal vlak slagen leerlingen niet-Latijn over de gehele lijn niet. Voor zinsontleding scoren ze zelfs minder dan 25%. Leerlingen die wel Latijn studeren slagen ook niet voor zinsontleding.

- Totaal

Bij de totale score zien we dat de leerlingen niet-Latijn gemiddeld niet slagen.

b. Scoren laatstejaarsleerlingen Latijn en niet-Latijn in 2018 beter of slechter dan in 2008?

	Latijn		Niet-Latijn	
Aantal leerlingen	136	98	223	264
Spelling van woorden	61	60	56	53
Vervoeging van werkwoorden	85	80	73	67
Woordsoorten	69	68	39	40
Zinsontleding	63	47	42	20
Gemiddelde score	69	66	52	46

Tabel 9: Percentages leerlingen Latijn en niet-Latijn 2008 (links) - 2018 (rechts)

In 2008 slaagden leerlingen Latijn en niet-Latijn voor spelling. De scores van leerlingen Latijn lagen daarbij hoger dan die van leerlingen niet-Latijn. In beide groepen lag het niveau van spelling van werkwoorden duidelijk hoger dan van spelling van woorden. Leerlingen die Latijn volgen haalden daarvoor zelfs een uitstekende score van 85%. In 2018 slagen beide groepen ook voor de twee spellingsonderdelen, en ligt het niveau van leerlingen Latijn nog steeds hoger dan het niveau van zij die geen Latijn studeren. We zien echter wel dat alle scores lager zijn dan in 2008. Zowel leerlingen Latijn als niet-Latijn dalen enkele procenten – voor spelling van werkwoorden halen de latinisten wel nog de 80%.

Voor grammatica slaagden in 2008 alleen de leerlingen Latijn, terwijl de leerlingen niet-Latijn voor zowel woordsoorten als zinsontleding minder dan de helft scoorden. In 2018 is het enige resultaat boven de 50% dat van woordsoorten van leerlingen Latijn. Waar de latinisten in 2008 nog 63% scoorden voor zinsontleding, scoren ze in 2018 nog slechts 47%. Ook de niet-latinisten blijven onder de 50% hangen: voor zinsontleding zakt hun score aanzienlijk

(van 42% naar 20%) en stijgt hun score voor woordsoorten met 1% (hoewel ze daarmee toch slechts aan 40% komen).

Waar voor de totale test in 2008 beide groepen nog slaagden, zien we in 2018 dat enkel nog de leerlingen Latijn nog slagen. De niet-Latijnse leerlingen gaan van 52% naar 46%.

c. leerlingen Latijn en niet-Latijn in 2018 en 2008-2018: conclusie

Leerlingen Latijn zakken enkele procenten voor alle onderdelen, op zinsontleding na, waarvoor ze bijna 20% zakken. De resultaten van leerlingen niet-Latijn dalen eveneens enkele procenten, en hun resultaten voor zinsontleding dalen ook het sterkst. Algemeen kunnen we dus stellen dat zinsontleding het zwakste onderdeel is in beide groepen. Leerlingen Latijn scoren in 2018 duidelijk nog steeds hoger dan leerlingen niet-Latijn. We constateren dus dat de kennis van leerlingen Latijn en niet-Latijn op gelijke wijze achteruitgaat op alle vlakken, waardoor de kloof tussen beide groepen plusminus even groot blijft. De hypothese dat leerlingen Latijn hoger zouden scoren dan leerlingen niet-Latijn wordt dus bevestigd. We kunnen eveneens bevestigen dat de minimumdoelen voor spelling behaald worden en voor grammatica niet.

3.2.2.5 Behalen laatstejaarsleerlingen aso en vwo in 2018 de minimumdoelen Nederlands?, en scoren ze beter of slechter dan in 2008?

- a. Behalen laatstejaarsleerlingen aso (Vlaanderen) en vwo (Nederland) in 2018 de minimumdoelen Nederlands?

	aso	vwo
<i>Aantal leerlingen</i>	268	94
Spelling van woorden	53	53
Vervoeging van werkwoorden	73	67
Woordsoorten	52	<u>36</u>
Zinsontleding	<u>33</u>	<u>13</u>
Gemiddelde score	54	<u>41</u>

Tabel 10: Percentages leerlingen aso (Vlaanderen) en vwo (Nederland) 2018

Minimumdoelen worden behaald:

- Spelling

Voor spelling slagen zowel Vlamingen (aso) als Nederlanders (vwo). Beide groepen scoren 53% voor het onderdeel spelling van woorden: die resultaten verschillen echter niet significant (zie ook 3.2.1.5). Ook voor vervoeging van werkwoorden slagen zowel Vlamingen als Nederlanders, hoewel die eersten iets hoger scoren.

- Grammatica

Op het vlak van grammatica stellen we vast dat leerlingen uit het aso slagen voor het benoemen van woordsoorten.

- Totaal

We constateren dat enkel leerlingen uit Vlaanderen geslaagd zijn voor de totale test, met een score van 54%.

Minimumdoelen worden niet behaald:

- Spelling

Voor spelling zien we geen tekorten, maar op het onderdeel spelling van woorden slagen zowel Vlamingen als Nederlanders maar net, beide met 53%.

- Grammatica

Voor grammatica slagen de vwo-leerlingen niet: voor woordsoorten en zinsontleding scoren ze respectievelijk 36% en 13%. De aso-leerlingen slagen niet voor het onderdeel zinsontleding.

- Totaal

Gemiddeld merken we dat leerlingen uit het vwo niet slagen voor de gehele test, ze scoren 41%. De leerlingen uit het aso slagen in totaal wel, maar met slechts 54%.

b. scoren laatstejaarsleerlingen aso en vwo in 2018 beter of slechter dan in 2008?

	aso		vwo	
Aantal leerlingen	269	<u>268</u>	90	<u>94</u>
Spelling van woorden	58	<u>53</u>	59	<u>53</u>
Vervoeging van werkwoorden	80	<u>73</u>	78	<u>67</u>
Woordsoorten	54	<u>52</u>	56	<u>36</u>
Zinsontleding	60	<u>33</u>	<u>36</u>	<u>13</u>
Gemiddelde score	63	<u>54</u>	57	<u>41</u>

Tabel 11: Percentages leerlingen aso (Vlaanderen) en vwo (Nederland) 2008 (links) - 2018 (rechts)

In 2008 zagen we voor spelling geslaagde cijfers bij zowel leerlingen in het aso als in het vwo. Voor spelling van werkwoorden lagen de resultaten zelfs zeer hoog. In 2018 slagen beide groepen nog steeds voor beide onderdelen, hoewel de scores licht achteruitgaan.

De resultaten voor grammatica blijken in 2018 ten opzichte van 2008 sterker achteruitgegaan dan spelling. Voor woordsoorten dalen de Vlaamse resultaten weinig, maar de score van Nederlanders daalt van 56% naar 36%: een tekort dus. De kennis van zinsontleding is in zowel het aso als het vwo dan weer veel aanzienlijker achteruitgegaan: we zien in beide groepen ernstige tekorten.

In 2008 scoorden Vlamingen op de totale test hoger dan Nederlanders, maar beide groepen waren geslaagd. In 2018 zijn de totale scores van aso en vwo fors gedaald, waardoor de Nederlandse leerlingen niet meer slagen.

c. aso en vwo 2018 en 2008-2018: conclusie

De resultaten in Vlaanderen en Nederland zijn in tien jaar tijd op vlak van spelling licht gedaald: het verschil tussen Vlamingen en Nederlanders blijft echter ongeveer even groot. Op vlak van grammatica zijn de resultaten in tien jaar tijd een stuk sterker achteruitgegaan, vooral voor zinsontleding. Tien jaar later scoren aso-leerlingen beduidend hoger dan vwo-leerlingen, hoewel de kennis van beide groepen achteruitgegaan is. De hypothese die luidde dat aso en vwo niet opmerkelijk veel zouden verschillen, is dus niet geheel correct, aangezien de scores van aso in 2018 veel hoger liggen dan vwo (met uitzondering van de resultaten van spelling van woorden, die in 2018 niet significant verschillen, zie ook 3.2.1.5). We stellen wel vast dat de minimumdoelen voor spelling behaald worden en voor grammatica niet: de hypothese van de eerste onderzoeksvraag klopt dus wel.

4 CONCLUSIE

Het onderzoek in deze paper trachtte vast te stellen wat de evolutie is van de spelling- en grammaticakennis van laatstejaarsleerlingen middelbaar onderwijs in Vlaanderen en Nederland. Dat gebeurde aan de hand van een replicatie van het onderzoek van Van Vooren (2008). Er werd aan 362 laatstejaarsleerlingen aso (Vlaanderen) en vwo (Nederland) een test voorgelegd met vragen over vier onderdelen: spelling van woorden, vervoeging/spelling van werkwoorden, benoeming van woordsoorten en zinsontleding. De spelling van woorden en werkwoorden behoren tot de component spelling en de woordsoorten en zinsontleding worden beschouwd als grammatica. De test was identiek aan de test uit Van Vooren (2008), die opgesteld werd op basis van wat leerlingen moeten kennen en kunnen in het laatste jaar secundair en voortgezet onderwijs: de eindtermen (Vlaanderen) en de einddoelen van het Centraal Examen (Nederland). Dit onderzoek probeerde een antwoord te formuleren op de probleemstelling “Wat is de evolutie van spelling- en grammaticakennis van laatstejaarsleerlingen aso en vwo?” en formuleerde daarvoor een antwoord op de volgende twee onderzoeksvragen: (1) “Behalen laatstejaarsleerlingen in 2018 de minimumdoelen Nederlands en wat is daarbij de invloed van het schooltype in Vlaanderen (college/atheneum), het schooltype in Nederland (atheneum), de sekse, de studierichting (Latijn/niet-Latijn) en het onderwijstype (aso/vwo)?” en (2) “Wat zijn in 2018 ten opzichte van 2008 de verschillen tussen colleges en athenea in Vlaanderen, athenea en gymnasia in Nederland, mannen en vrouwen, leerlingen Latijn en niet-Latijn, en aso en vwo?”

4.1 Behalen laatstejaarsleerlingen in 2018 de minimumdoelen Nederlands en wat is daarbij de invloed van het schooltype in Vlaanderen (college/atheneum), het schooltype in Nederland (atheneum), de sekse, de studierichting (Latijn/niet-Latijn) en het onderwijstype (aso/vwo)?

Leerlingen uit Vlaamse colleges en athenea slagen allemaal voor spelling. We constateren echter wel dat de resultaten voor spelling van werkwoorden in beide groepen veel beter zijn dan voor spelling van woorden. Voor grammatica worden de minimumdoelen Nederlands niet overall behaald: de collegeleerlingen slagen (bijna allemaal) voor grammatica, maar de atheneumleerlingen scoren vaak onder de helft. Zo slagen de atheneumleerlingen die Latijn studeren, niet voor zinsontleding en de leerlingen die geen Latijn studeren niet voor woordsoorten noch voor zinsontleding, waardoor die laatsten ook in totaal niet slagen voor de test. We constateren dus een grote invloed van het schooltype in Vlaanderen, aangezien de collegeleerlingen over het algemeen veel hoger scoren dan de atheneumleerlingen.

In 2018 zijn er voor Nederlandse gymnasia geen resultaten, wegens gebrek aan leerlingen Latijn (zie ook 3.1.3.2 en 3.2.2.2). We zien dat de leerlingen uit Nederlandse atheneas slagen voor spelling. Ook zien we dat, net zoals in Vlaanderen, de scores voor spelling van werkwoorden hoger zijn dan die van spelling van woorden. Voor grammatica halen de leerlingen uit atheneas de minimumdoelen niet: we zien vrij zware tekorten (vooral voor zinsontleding), waardoor de leerlingen ook voor de totale test onder de 50% scoren. We kunnen niet met zekerheid zeggen of het schooltype in Nederland een invloed heeft op de resultaten, omdat er alleen resultaten uit atheneas zijn. In ieder geval had het schooltype in Nederland in Van Vooren (2008) een duidelijke invloed en scoorden de leerlingen uit gymnasia hoger dan die uit atheneas (zie infra: 4.2).

De jongens en de meisjes slagen beiden voor spelling. Opnieuw stellen we vast dat het niveau voor spelling van werkwoorden beter is dan dat van spelling van woorden. Voor grammatica worden de doelen niet door beide groepen bereikt: mannen zakken zowel voor benoeming van woordsoorten als voor zinsontleding, terwijl vrouwen wel slagen voor de benoeming van woordsoorten, maar niet voor zinsontleding. Op alle vlakken scoren meisjes hoger dan jongens. Ook in de totale score is dat duidelijk zichtbaar: meisjes slagen voor het geheel en jongens niet. We concluderen dus dat de invloed van de sekse op de spelling- en grammaticakennis zeer groot is. De hypothese dat meisjes sterker zijn in taal dan jongens, klopt dus (zie 3.1.2).

De leerlingen Latijn en niet-Latijn zijn geslaagd voor het onderdeel spelling. Beide groepen scoren hoger voor de spelling van werkwoorden dan voor de spelling van woorden. Voor grammatica worden de minimumdoelen niet geheel behaald: de groep Latijnse leerlingen slaagt voor de benoeming van woordsoorten, maar niet voor zinsontleding. De leerlingen niet-Latijn slagen voor geen van beide grammaticaonderdelen en ook niet voor de totale test. In beide groepen liggen de scores voor zinsontleding beduidend lager dan voor woordsoorten. We concluderen dat de invloed van een studierichting met of zonder component Latijn (en/of Grieks) zeer groot is, want de leerlingen Latijn scoren op alle vlakken merkbaar hoger dan de leerlingen niet-Latijn.

De aso- en vwo-leerlingen behalen voor spelling allemaal de minimumdoelen, hoewel ook hier de resultaten voor de spelling van werkwoorden hoger liggen dan voor spelling van woorden. Voor grammatica worden de minimumdoelen niet behaald. Leerlingen uit het aso (Vlaanderen) slagen voor de benoeming van woordsoorten, maar niet voor zinsontleding, terwijl de vwo-leerlingen (Nederland) voor geen enkel grammaticaal onderdeel slagen. De resultaten voor zinsontleding zijn in beide groepen ook opnieuw beduidend slechter dan die voor woordsoorten. We stellen vast dat de leerlingen uit het aso op alle vlakken beter scoren dan vwo, op de spelling van woorden na, waar het verschil tussen beide groepen als niet-

significant wordt beschouwd (zie ook 3.2.1). Er is dus een invloed van het onderwijstype van Vlaanderen en Nederland. De eerder gestelde hypothese dat er geen duidelijk verschil zou zijn tussen de twee, klopt dus niet.

Algemeen kunnen we besluiten dat alle laatstejaarsleerlingen in 2018 de minimumdoelen voor spelling behalen, hoewel dat soms slechts met de hakken over de sloot is. Bij bijna alle leerlingen zien we ook dat ze iets beter scoren voor de vervoeging/spelling van werkwoorden dan voor de spelling van woorden. Ook kunnen we concluderen dat de component zinsontleding in alle groepen leerlingen voor een of meerdere tekorten zorgt, terwijl dat bij woordsoorten soms het geval is, maar niet in alle groepen. Dat betekent dat over het algemeen dat leerlingen voor grammatica de meeste moeilijkheden ondervinden, en dat vooral voor zinsontleding.

4.2 Wat zijn in 2018 ten opzichte van 2008 de verschillen tussen colleges en athenea in Vlaanderen, athenea en gymnasia in Nederland, mannen en vrouwen, leerlingen Latijn en niet-Latijn en aso en vwo?

In de groep Vlaamse leerlingen uit colleges en athenea zien we in 2018 ten opzichte van 2008 een lichte daling in de scores voor spelling. De resultaten voor grammatica in beide groepen dalen sterker, en dat vooral voor het onderdeel zinsontleding. In de totale score voor de test is die daling ook te zien, want leerlingen niet-Latijn uit athenea zakken daarbij onder de 50%, terwijl ze in 2008 in totaal nog slaagden. We merken dat in 2008 de scores in colleges al hoger lagen dan in athenea, en dat dat in 2018 nog steeds zo is. De resultaten zijn in 2018 in beide groepen algemeen gedaald, maar de resultaten van atheneumleerlingen dalen sterker, waardoor de kloof tussen college- en atheneumscores in 2018 groter wordt. De hypothese dat in 2018 het niveau van de colleges hoger zou liggen klopt dus.

De leerlingen uit Nederlandse athenea en gymnasia slaagden in 2008 voor spelling, maar niet voor grammatica. Toen waren de resultaten voor zinsontleding bij zowel atheneum- als gymnasiumleerlingen slecht. In 2018 zijn er alleen resultaten van atheneumleerlingen, door een gebrek aan Nederlandse leerlingen die Latijn studeren. We zien dat de atheneumleerlingen in 2018 opnieuw slagen voor spelling, en opnieuw niet slagen voor grammatica, hoewel ze voor beide componenten wel gedaald zijn: voor spelling een beetje, en voor grammatica en in totaal dalen ze flink. Algemeen zien we dat zowel in 2008 als in 2018 de scores voor spelling van werkwoorden hoger liggen dan die van spelling van woorden, en de resultaten voor woordsoorten hoger liggen dan die van zinsontleding. De hypothese uit 3.1.2 dat de resultaten in 2018 niet beter zouden zijn dan in 2008 klopt (althans wat betreft de athenea).

In 2008 slaagden de meisjes voor alles, en de jongens ook voor alles, behalve voor zinsontleding. We zien dat bij dat ene tekort voor zinsontleding, in 2018 enkele tekorten zijn bijgekomen, namelijk de zinsontleding van meisjes en de benoeming van woordsoorten van jongens. Jongens zijn dus in 2018 niet meer geslaagd voor grammatica, wat ervoor zorgt dat ze ook voor de totale test niet meer slagen. In 2008 scoorden meisjes al in het algemeen een beetje hoger dan jongens, en in 2018 is dat nog steeds zo. Alleen is het verschil tussen beide in 2018 groter, aangezien de resultaten van de jongens sterker gedaald zijn (vooral voor grammatica).

Leerlingen die Latijn studeren slaagden in 2008 voor alles, en we zagen dat leerlingen die geen Latijn studeren slaagden voor spelling, maar niet voor grammatica. We constateren dat in 2018 de latinisten een beetje minder hoog scoren voor alle onderdelen, en veel lager scoren voor zinsontleding (minder dan de helft). Bij de niet-latinisten constateren we hetzelfde: ze dalen ook enkele procenten voor de drie eerste onderdelen, en veel voor zinsontleding. We besluiten dus dat zinsontleding in beide groepen het zwakste onderdeel vormt. De leerlingen Latijn scoren in 2018 nog steeds hoger dan de leerlingen niet-Latijn, maar we zien dat het verschil tussen de twee groepen ongeveer even groot blijft.

Leerlingen uit het aso (Vlaanderen) waren in 2008 voor alle onderdelen geslaagd. De leerlingen uit het vwo (Nederland) slaagden ook voor alles, behalve voor zinsontleding. Behalve wat betreft dat laatste onderdeel, verschilden beide groepen leerlingen niet veel van elkaar. We merken dat in 2018 zowel aso als vwo een beetje dalen qua spellingniveau, maar veel dalen qua grammatica. Zo zien we dat leerlingen uit het aso nu niet meer slagen voor zinsontleding, en leerlingen uit het vwo niet meer voor zinsontleding, noch voor woordsoorten. Ook in totaal slagen vwo-leerlingen niet in 2018. Er ontstaat in 2018 een verschil tussen aso en vwo dat er in 2008 niet echt was (behalve voor spelling van woorden). De eerder gestelde hypothese dat er geen verschil zou zijn tussen beide klopt dus niet.

Algemeen kunnen we stellen dat er in alle groepen van leerlingen een lichte daling of stagnering van spelling voorkomt. In zowel 2008 als 2018 is er ook een algemeen hogere score voor spelling van werkwoorden dan voor spelling van woorden. Ook stellen we in alle groepen een vrij sterke daling voor grammatica vast, en dat geldt vooral voor zinsontleding. We kunnen besluiten dat tien jaar geleden colleges hoger scoorden dan athenea in Vlaanderen en dat dat tien jaar later nog steeds zo is, dat gymnasia een hoger niveau hadden dan athenea in Nederland en dat daarbij athenea sterk zijn gedaald, dat vrouwen beter scoorden dan mannen en dat nu nog steeds doen, hoewel het verschil groter is geworden, dat leerlingen Latijn een hoger niveau hadden dan leerlingen niet-Latijn en dat in 2018 nog steeds zo is, en

dat aso en vwo aan elkaar gewaagd waren, maar dat tien jaar later een verschil is ontstaan tussen de twee, waarbij aso vwo inhaalt.

5 DISCUSSIE: BEPERKINGEN EN LACUNES

Bij de getrokken conclusies (hoofdstuk 4) van dit replicatieonderzoek van Van Vooren (2008) moeten een aantal bedenkingen gemaakt worden. Zoals reeds vermeld in de methodologie van het onderzoek (3.1.3), werden de omstandigheden van het onderzoek van Van Vooren (2008) zo exact mogelijk herhaald, om het spelling- en grammaticaniveau zo adequaat mogelijk te vergelijken. Daarvoor werd exact dezelfde test als in 2008 aan de leerlingen voorgelegd en werden exact dezelfde Vlaamse en Nederlandse scholen als in 2008 bezocht. Er werden echter enkele merkwaardigheden bemerkt aan de test en aan de scholen.

De test (zie bijlage 1) bestond uit vier vragen: een vraag over spelling van woorden, vervoeging van werkwoorden, benoeming van woordsoorten en zinsontleding. In totaal stond de test op zeventig punten. Drie van de vier vragen stonden op vijftien punten: spelling van woorden, vervoeging van werkwoorden en zinsontleding. Bij de vraag over woordsoorten moesten de leerlingen van 25 woorden de juiste woordsoort geven, waardoor die vraag op 25 punten stond. Er is echter geen enkele reden waarom het onderdeel woordsoorten belangrijker is of zwaarder zou mogen doorwegen dan de andere onderdelen.

De vraag over spelling van woorden bevatte vijftien woorden, die leerlingen al dan niet moesten verbeteren. Acht van die woorden waren correct gespeld, zeven verkeerd. Als een leerling dus het risico neemt om niets in te vullen, dan haalt hij/zij nog steeds 8/15 en slaagt dus voor de oefening.

Drie van de vier Nederlandse scholen die in 2008 – en dus ook in 2018 – bezocht werden, behoren tot het particuliere en niet tot het reguliere onderwijs. Het gaat om niet-gesubsidieerde privéscholen. Die scholen zijn dus mogelijks niet of minder representatief voor het Nederlandse onderwijsveld.

Tijdens het onderzoek in 2018 werden ook enkele beperkingen vastgesteld. Ten eerste, zoals reeds meerdere malen beschreven in hoofdstuk 3, werden er in 2018 geen Nederlandse Latijnstuderende leerlingen gevonden (leerlingen uit het onderwijstype gymnasium). Er kon dus geen vergelijking gemaakt worden met de Nederlandse leerlingen Latijn van 2008. Er waren toen echter slechts 14 van die leerlingen, dus het ontbreken van die groep weegt ten opzichte van de 362 participanten in 2018 niet zo zwaar door. Ten tweede zijn er in 2018 onder de participanten veel meer vrouwen (n=224) dan mannen (n=138) en veel meer Vlamingen (n=268) dan Nederlanders (n=94). Deze aantallen zijn dan weer wel plusminus in verhouding met de aantallen uit 2008 (mannen: n=120, vrouwen: n=239, Vlamingen/aso: n=269, Nederlanders/vwo: n=90), dus voor de vergelijking 2008-2018 brengen die verschillen geen problemen met zich mee. Ten slotte constateerden we tijdens het afnemen van de tests

dat op enkele Vlaamse scholen de term “kastwoord” werd gebruikt in plaats van de woordsoort “voorzetsel”. “Kastwoord” blijkt afkomstig te zijn van een ezelsbruggetje om een voorzetsel te herkennen (*in de kast, op de kast, onder de kast, etc.*). De leerlingen krijgen de term echter zo aangeleerd door de leerkrachten en het wordt op overhoringen ook juist gerekend. Op de spelling- en grammaticatest werd het daarom ook als correct beschouwd, ook al is het geen officiële woordsoort.

Referentielijst

- Barrett, C. (2008). Keys to Language and Cultural Awareness. [2pp.]. Geraadpleegd op 22 mei 2018 op <https://www.bolchazy.com/Assets/Bolchazy/extras/KeystoLanguageandCulturalAwareness.pdf>
- College voor Toetsen en Examens. (s.d.). Examenprogramma Nederlandse taal havo/vwo vanaf het CE 2014. [2pp.]. Geraadpleegd op 1 mei 2018 op https://www.examenblad.nl/examenstof/nederlandse-taal-en-literatuur-2/2018/f=/examenprogramma_nederlands_havo_vwo_2014.pdf
- College voor Toetsen en Examens. (s.d.). Nederlands vwo 2008 examenleerstof Centraal Examen. [12pp.]. Geraadpleegd op 1 mei 2018 op <https://www.examenblad.nl/examen/nederlands-vwo/2008>
- Declercq, K. & Verboren, F. (2010). Slaagkansen aan Vlaamse universiteiten: tijd om het beleid bij te sturen?. [14pp.]. Geraadpleegd op 22 mei 2018 op <http://www.classicavlaanderen.be/informatie/cijfermateriaal/slaagkansen.pdf>
- Devos, F. (2012). Grammatica in het Vlaamse lager- en secundair onderwijs: een verkennend attitude-onderzoek bij leerkrachten. *Over Taal*, 51(5), 134-137. Geraadpleegd via <http://www.overtaal.be/varia/Dossier%20grammatica.pdf>
- Glorieux, I. et al. (2015). Studiesucces in het eerste jaar hoger onderwijs in Vlaanderen. Een analyse van de impact van kenmerken van studenten en van opleidingen. [research paper. 51pp.]. Geraadpleegd op 20 mei 2018 op http://socipcl.vub.ac.be/torwebdat/publications/t2015_16.pdf
- Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2016). Curriculum secundair onderwijs. [infosite]. Geraadpleegd op 2 april 2018 op <http://ond.vvkso-ict.com/lele/leerplannen.asp>
- Nederlandse Taalunie. (2011). *“Ze kunnen niet meer spellen.” Kan de Taalunie er wat aan doen?*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Nuffic. (december 2014). Het onderwijssysteem van Nederland beschreven. [34pp.]. Geraadpleegd op 16 april 2018 op : <https://www.nuffic.nl/publicaties/vind-een-publicatie/onderwijssysteem-nederland.pdf>
- Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap GO!. (2015). Leerplan secundair onderwijs Nederlands derde graad. [65pp.]. Geraadpleegd op 2 april 2018 op <http://pro.g-o.be/blog/documents/2015-012.pdf>
- Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap GO!. (s.d.). Lessentabellen algemeen secundair onderwijs tweede en derde graad schooljaar 2017-2018. [49pp.]. Geraadpleegd op 2 april 2018 op <http://pro.g-o.be/blog/Documents/ASO%20tweede%20en%20derde%20graad%202017-2018.pdf>
- Rijksoverheid Nederland. (26 oktober 2017). Introductiedossier Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. [overheidsdossier. 86pp.]. Geraadpleegd op 14 april 2018 op <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/publicaties/2017/10/26/introductiedossier-ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap>
- Rijksoverheid Nederland. (17 september 2010). Kerndoelen onderbouw voortgezet onderwijs. [6pp.]. Geraadpleegd op 1 mei 2018 op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/besluiten/2010/09/17/kerndoelen-onderbouw-voortgezet-onderwijs>
- Rijksoverheid Nederland. (s.d.). Openbaar en bijzonder onderwijs. [infosite]. Geraadpleegd op 1 mei 2018 op <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vrijheid-van-onderwijs/openbaar-en-bijzonder-onderwijs>

- Stevens, J. (10 februari 2016). Spelling? Wasda? Steeds minder leerlingen kunnen zonder fouten schrijven. *Knack*, 46(6), 34-37.
- Stichting Leerplanontwikkeling. (s.d.). Kerndoelen Nederland. [infosite]. Geraadpleegd op 1 mei 2018 op <http://www.slo.nl/primair/kerndoelen/>
- Stichting Leerplanontwikkeling. (s.d.). Leerdoelenkaart beheersingsniveaus Nederlands bovenbouw havo/vwo. [8pp.]. Geraadpleegd op 11 mei 2018 op <http://downloads.slo.nl/Documenten/Leerdoelenkaart%20Nederlands%20bovenbouw%20hv.pdf>
- Stichting Leerplanontwikkeling. (september 2015). Leerdoelenkaart Nederlands: gedifferentieerde beheersingsniveaus voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs. [6pp.]. Geraadpleegd op 11 mei 2018 op <http://downloads.slo.nl/Documenten/Leerdoelenkaart%20nederlands%20sept%202015.pdf>
- Stichting Leerplanontwikkeling. (s.d.). Leerplan In Beeld. [infosite]. Geraadpleegd op 11 mei 2018 via <http://leerplaninbeeld.slo.nl/>
- Vakdidactiek Geesteswetenschappen. (20 januari 2016). Manifest Nederlands op school. [2pp.]. Geraadpleegd op 22 mei 2018 op <https://vakdidactiekgw.nl/2016/01/20/manifest-nederlands-op-school/>
- Vanhooren et al. (2010). Iedereen taalcompetent! Visie op de rol, de positie en de inhoud van het onderwijs Nederlands in de 21ste eeuw. [visietekst. 31pp.]. Geraadpleegd op 22 mei op http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/Iedereen_taalcompetent_0.pdf
- van Langen, A. & Driessen, G. (2006). Sekseverschillen in onderwijsloopbanen. Een internationaal comparatieve trendstudie. [146pp.]. Geraadpleegd op 22 mei 2018 op http://www.academia.edu/2982251/Sekseverschillen_in_onderwijsloopbanen._Een_internationaal_comparatieve_trendstudie
- Van Vooren, V. (2008). Grammar education “in Dutch. Study of the Dutch grammar level in the final year of secondary education in Flanders and the Netherlands. Ongepubliceerde scriptie. Hogeschool Gent – Departement Vertaalkunde.
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (s.d.). Officieel en vrij onderwijs, onderwijsnetten en koepels. [infosite]. Geraadpleegd op 2 april 2018 op <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/officieel-en-vrij-onderwijs-onderwijsnetten-en-koepels>
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (s.d.). Onderwijs in Vlaanderen. [infosite]. Geraadpleegd op 12 april 2018 op onderwijs.vlaanderen.be
- Vlaamse Overheid. (s.d.). Curriculum. Basisonderwijs – Lager Onderwijs – Algemene uitgangspunten. [infosite]. Geraadpleegd op 12 april 2018 op <http://eindtermen.vlaanderen.be/basisonderwijs/lager-onderwijs/algemene-uitgangspunten/index.htm>
- Vlaamse Overheid. (2012). Eindtermen “Nederlands” van de derde graad aso. [6pp.]. Geraadpleegd op 12 april 2018 op <http://eindtermen.vlaanderen.be/secundair-onderwijs/derde-graad/aso/vakgebonden/nederlands/eindtermen-nederlands-3egraad-aso-2012.pdf>
- Vlaamse Overheid (2012). Eindtermen “Nederlands” van de tweede graad aso. [6pp.]. Geraadpleegd op 12 april 2018 op <http://eindtermen.vlaanderen.be/secundair-onderwijs/tweede-graad/aso/vakgebonden/nederlands/eindtermen-nederlands-2egraad-aso-2012.pdf>

- Vlaamse Overheid. (s.d.). Curriculum. Secundair onderwijs – tweede en derde graad – algemene uitgangspunten. [infosite]. Geraadpleegd op 12 april 2018 op <http://eindtermen.vlaanderen.be/secundair-onderwijs/derde-graad/algemene-uitgangspunten/index.htm>
- Vlaamse Overheid. (s.d.). Taaltelefoon: actief/passief. [infosite]. Geraadpleegd op 11 mei 2018 op <https://www.taaltelefoon.be/actief-passief>
- Vlaams Parlement. (10 mei 2011). Handelingen. Commissievergadering Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen van 10 mei 2011. [24pp.]. Geraadpleegd op 6 april 2017 op http://docs.vlaamsparlement.be/docs/handelingen_commissies/2010-2011/c0m228ond26-10052011.pdf
- Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. (2014). Nederlands. Derde graad aso-kso-tso. Leerplan secundair onderwijs. [104pp.]. Geraadpleegd op 2 april 2018 op <http://ond.vvkso-ict.com/leerplannen/doc/Nederlands-2014-001.pdf>

BIJLAGEN

Bijlage 1: spelling- en grammaticatest

Spelling- en grammaticaonderzoek bij laatstejaarsleerlingen

Schooljaar 2017-2018

Kruis aan wat van toepassing is:

☐ Vlaanderen	☐ College	☐ Latijn	☐ Man
☐ Nederland	☐ Atheneum	☐ niet-Latijn	☐ Vrouw

/70

1. Spelling algemeen

/ 15

Verbeter indien nodig.

confiskeren	de Eerste wereldoorlog
groentesoep	dennebos
stationschef	hitleriaans
apetrots	Zuid-Afrikaans
adjunct-directeur	bruidssluier
chefkok	24-uurseconomie
A4-tje	dyslexie
electroshock	

2. Spelling werkwoordsvormen

/ 15

Noteer de correcte vorm of vul in met t, tt, d, dd of dt.

1. Het verras...e iedereen dat de directeur die student schors...e.
2. Gisteren nog vermoe...en de onderzoekers dat het gestran...e schip eerst geënter... was.
3. Antwoord... met een volledige zin.
4. Tijdens de voorbije zomervakantie (zonnebaden) we elke dag op het strand.
5. Ons huis is zo vochtig dat alle voorwerpen kunnen verroes...en.
6. Moeder brei... voor mij een warme trui.
7. Ik heb hem die brief (faxen)
8. Dat nieuwe pak klee... je erg goed.
9. Het modderspel onttaar...e in een echte knoeiboel.
10. Iedere brief die hij ontvangt, beantwoord... je vader dadelijk.
11. Beel... je eens in dat je al die avonturen zelf had beleef...

3. Woordsoorten

/ 25

Benoem de onderstreepte woorden. Wees zo specifiek mogelijk en schrijf de woordsoorten voluit.

(bv. zelfstandig werkwoord, betrekkelijk voornaamwoord,...)

1. Die drie jongens en twee meisjes moeten aan hun ouders gehoorzamen.

Die =

moeten =

drie=

aan =

jongens =

hun =

en =

gehoorzamen =

2. Wanneer werd de dader van die aanslag op vrije voeten gesteld?

Wanneer =

aanslag =

de =

op =

van =

vrije =

die =

gesteld =

3. Hé, daar wil ik opnieuw heen, omdat het toen tien leuke dagen waren.

Hé =

het =

daar =

toen =

ik =

tien =

opnieuw =

leuke =

omdat =

4. Zinsontleding**/ 15**

Splits in zinsdelen en benoem deze. Wees zo specifiek mogelijk en gebruik de correcte afkortingen.

Vb. Jan / voetbalt / morgen.
O PV BWB
van tijd

1. De stad Gent, die één van onze mooiste steden is, moet je zeker bezoeken.

2. De Turken zijn zeker en vast een gastvrij volk.

3. We vergisten ons toen we die weg inreden.

4. Op een vriendelijke manier wenste de president de astronauten een goede reis toe.

Bijlage 2: Vebetersleutel spelling- en grammaticatest

1. Spelling algemeen

/ 15

-1 per fout

Verbeter indien nodig.

confisQUeren

de Eerste Wreldoorlog

groentesoep

denneNbos

stationschef

hitleriaans

apetrots

Zuid-Afrikaans

adjunct-directeur

bruidssluier

chef-kok

24uurseconomie

A4'tje

dyslexie

Elektroshock

2. Spelling werkwoordsvormen

/ 15

-1 per fout

Noteer de correcte vorm of vul in met t, tt, d, dd of dt.

12. Het verrasTe iedereen dat de directeur die student schorsTe.

13. Gisteren nog vermoedeDDen de onderzoekers dat het gestrande schip eerst geënterD was.

14. AntwoordD met een volledige zin.

15. Tijdens de voorbije zomervakantie ZONNEBAADDEN (zonnebaden) we elke dag op het strand.

16. Ons huis is zo vochtig dat alle voorwerpen kunnen verroesTen.

17. Moeder breiTe/DE voor mij een warme trui.

18. Ik heb hem die brief GEFAXT (faxen)

19. Dat nieuwe pak kleeDT/DDE je erg goed.

20. Het modderspel ontaarDDe in een echte knoeiboel.

21. Iedere brief die hij ontvangt, beantwoorDT je vader dadelijk.

22. BeelD je eens in dat je al die avonturen zelf had beleefD.

3. Woordsoorten

/ 25

-1 per fout

Benoem de onderstreepte woorden. Wees zo specifiek mogelijk en schrijf de woordsoorten voluit.

(bv. zelfstandig werkwoord, betrekkelijk voornaamwoord,...)

1. Die drie jongens en twee meisjes moeten aan hun ouders gehoorzamen.

die = aanwijzend voornaamwoord /
verwijswoord

drie = telwoord

jongens = zelfstandig naamwoord /
substantief

en = voegwoord / koppelwoord

moeten = hulpwerkwoord

aan = voorzetsel

hun = bezittelijk voornaamwoord

gehoorzamen = zelfstandig werkwoord

2. Wanneer werd de dader van die aanslag op vrije voeten gesteld?

wanneer = vragend voornaamwoord /
vraagwoord

de = lidwoord

van = voorzetsel

die = aanwijzend voornaamwoord /
verwijswoord

aanslag = zelfstandig naamwoord /
substantief

op = voorzetsel

vrije = bijvoeglijk naamwoord

gesteld = zelfstandig werkwoord

3. Hé, daar wil ik opnieuw heen, omdat het toen tien leuke dagen waren.

hé = tussenwerpsel

daar = bijwoord

ik = persoonlijk voornaamwoord

opnieuw = bijwoord

omdat = voegwoord / koppelwoord

het = persoonlijk voornaamwoord

toen = bijwoord

tien = telwoord

leuke = bijvoeglijk naamwoord / adjectief

4. Zinsontleding

/15

-1 per fout

Splits in zinsdelen en benoem deze. Wees zo specifiek mogelijk en gebruik de correcte afkortingen.

Vb. Jan / voetbalt / morgen.

O PV BWB
van tijd

1. De stad Gent, die één van onze mooiste steden is, / moet / je / zeker / bezoeken.//

LV PV O BWB inf

moet en bezoeken = WWG

2. De Turken / zijn / zeker en vast / een gastvrij volk.//

O PV BWB (PN) gezegde

zijn en een gastvrij volk = NWG

3. We / vergisten / ons / toen we die weg inreden.//

O PV wed. vnw BWB

vergisten en ons = WWG

4. Op een vriendelijke manier / wenste / de president / de astronauten / een goede reis

BWB PV O MV LV

/ toe.//

ad PV

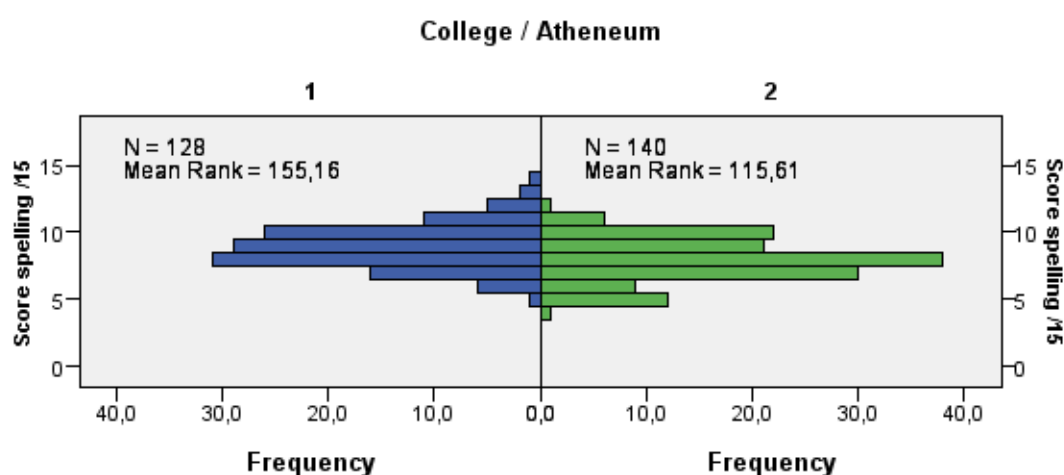
wenste en toe = WWG

Bijlage 3: significantiewaarden SPSS

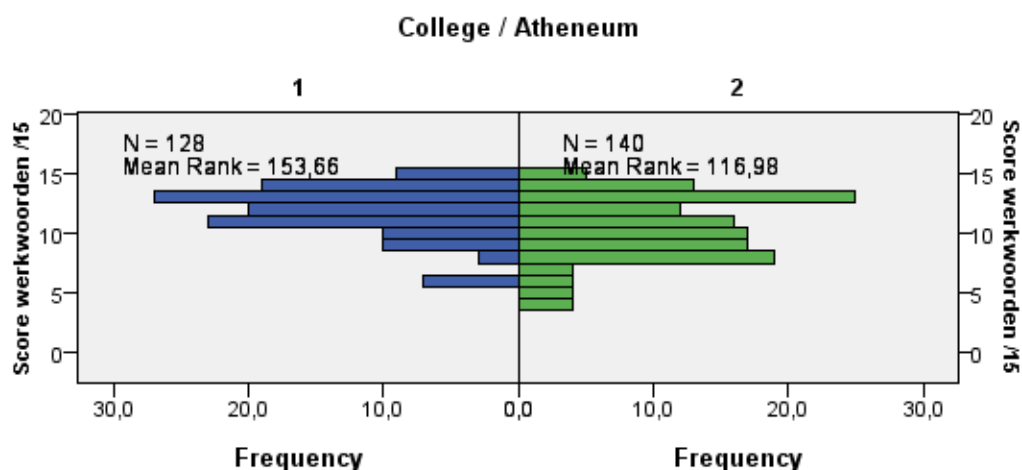
Hypothesis Test Summary				
	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Score spelling /15 is the same across categories of College / Atheneum.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of Score werkwoorden /15 is the same across categories of College / Atheneum.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of Score woordsoorten /25 is the same across categories of College / Atheneum.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
4	The distribution of Score zinsontleding /15 is the same across categories of College / Atheneum.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of Totale score /70 is the same across categories of College / Atheneum.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

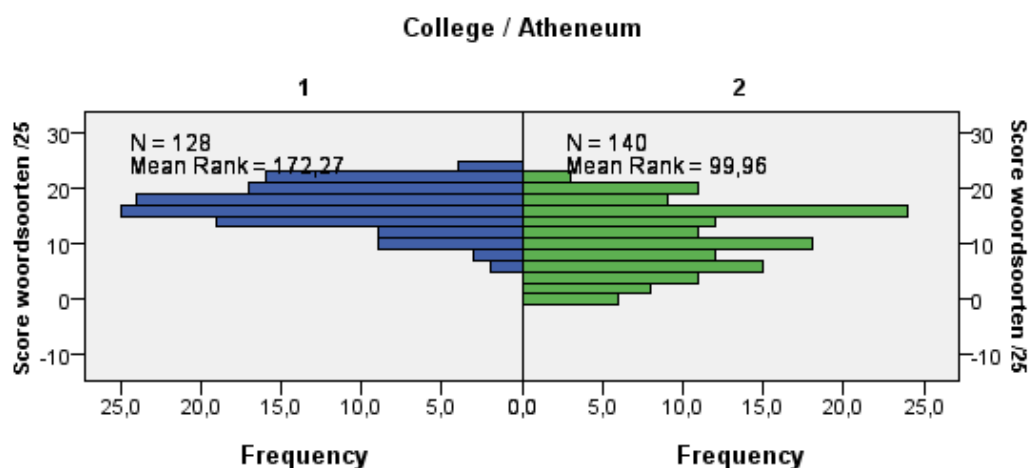
Figuur 1: Significantie van de resultaten college/atheneum Vlaanderen 2018

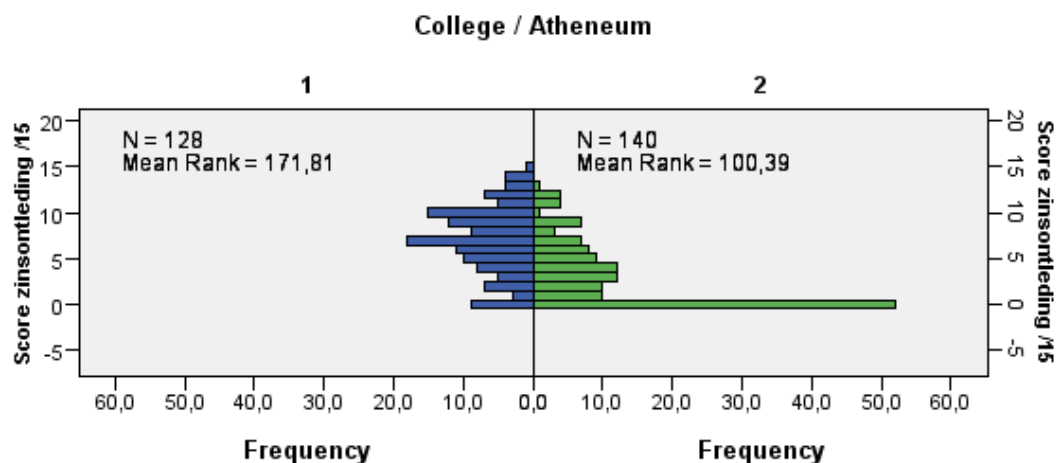
Figuur 2: significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten spelling van woorden

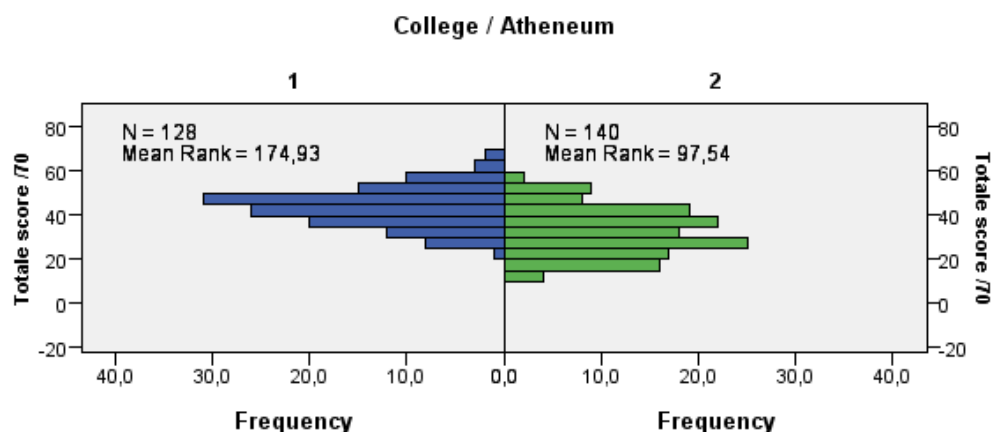
Figuur 3: Significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten spelling van werkwoorden

Figuur 4: Significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten woordsoorten

Figuur 5: Significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten zinsontleding

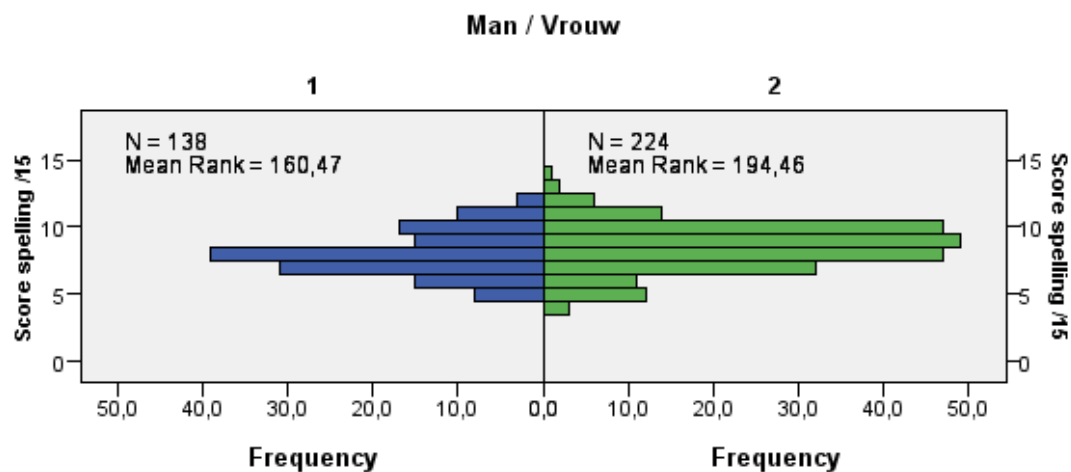

Figuur 6: Significantie college/atheneum Vlaanderen 2018: resultaten totale score

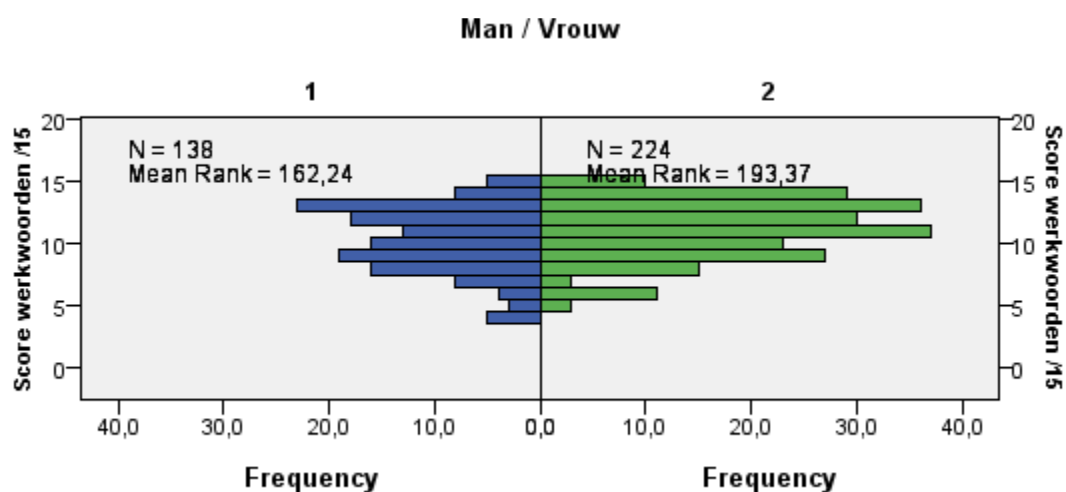
Hypothesis Test Summary				
	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Score spelling /15 is the same across categories of Man / Vrouw.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,002	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of Score werkwoorden /15 is the same across categories of Man / Vrouw.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,006	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of Score woordsoorten /25 is the same across categories of Man / Vrouw.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
4	The distribution of Score zinsontleding /15 is the same across categories of Man / Vrouw.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of Totale score /70 is the same across categories of Man / Vrouw.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

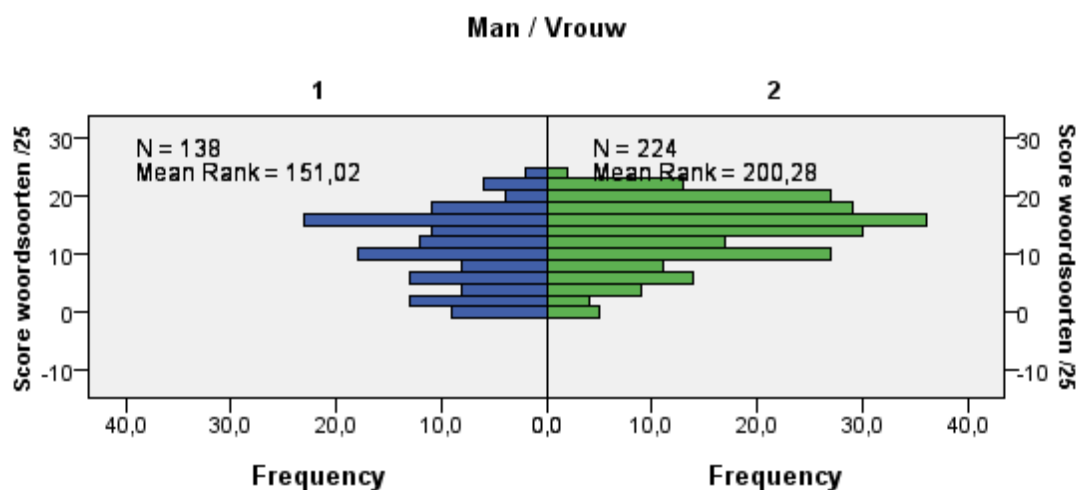
Figuur 7: Significantie van de resultaten man/vrouw 2018

Figuur 8: Significantie man/vrouw 2018: resultaten spelling van woorden

Figuur 9: Significantie man/vrouw 2018: resultaten spelling van werkwoorden

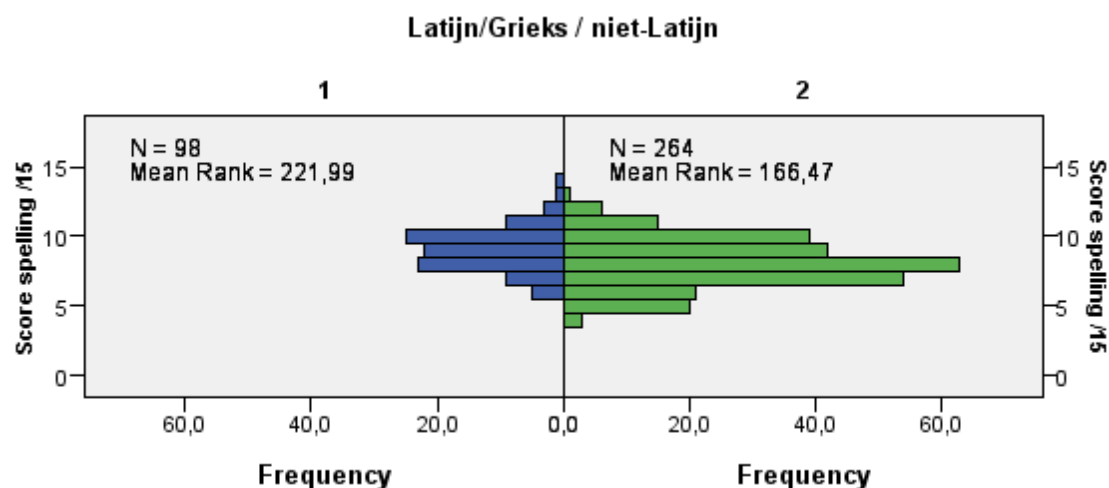
Figuur 10: Significantie man/vrouw 2018: resultaten woordsoorten

Hypothesis Test Summary

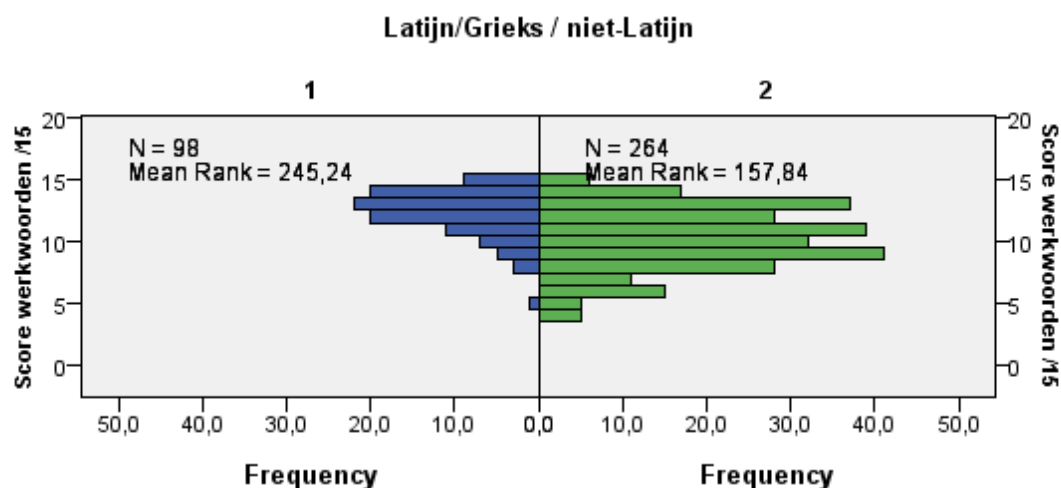
	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Score spelling /15 is the same across categories of Latijn/Grieks / niet-Latijn.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of Score werkwoorden /15 is the same across categories of Latijn/Grieks / niet-Latijn.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of Score woordsoorten /25 is the same across categories of Latijn/Grieks / niet-Latijn.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
4	The distribution of Score zinsontleding /15 is the same across categories of Latijn/Grieks / niet-Latijn.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of Totale score /70 is the same across categories of Latijn/Grieks / niet-Latijn.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

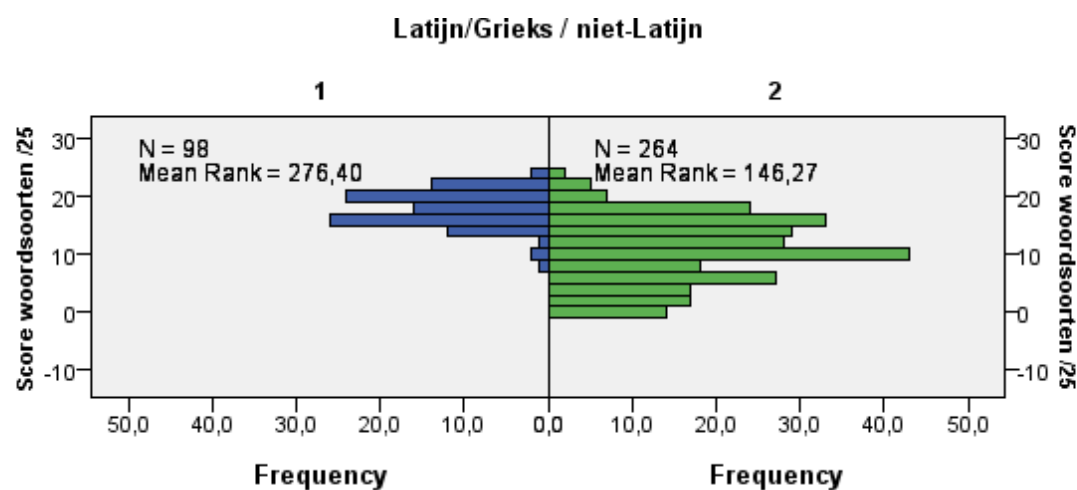
Figuur 13: Significantie van de resultaten Latijn/niet-Latijn 2018

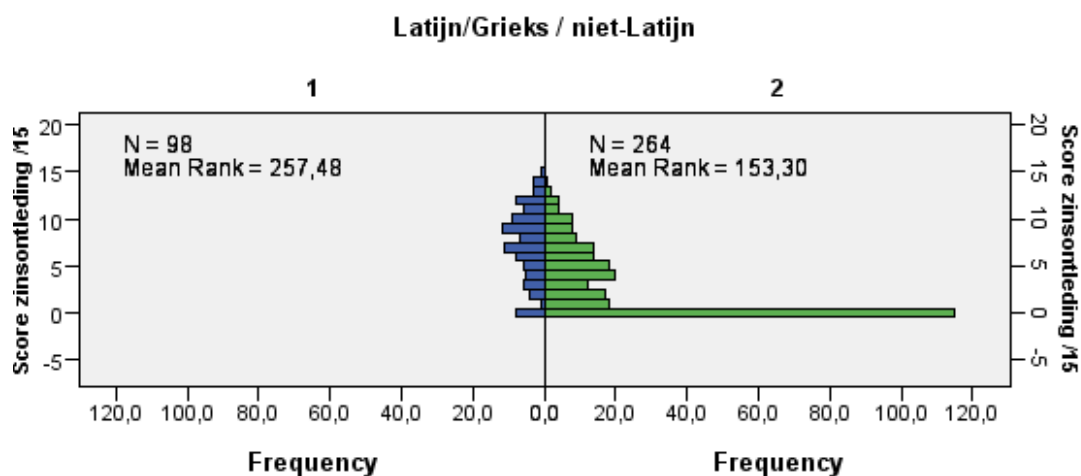
Figuur 14: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten spelling van woorden

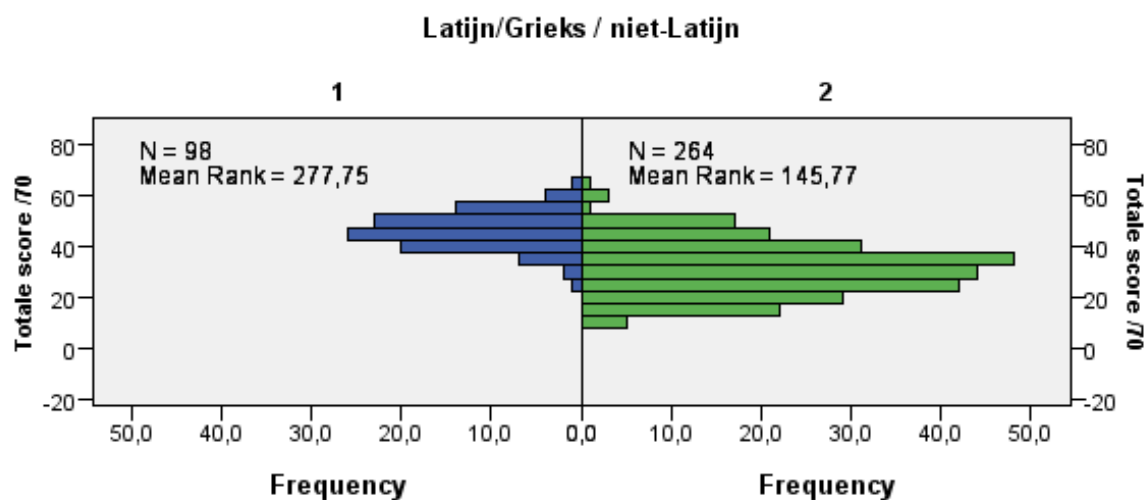
Figuur 15: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten spelling van werkwoorden

Figuur 16: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten woordsoorten

Figuur 17: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten zinsontleding

Figuur 18: Significantie Latijn/niet-Latijn 2018: resultaten totale score

Hypothesis Test Summary				
	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of Score spelling /15 is the same across categories of Vlaanderen / Nederland.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,175	Retain the null hypothesis.
2	The distribution of Score werkwoorden /15 is the same across categories of Vlaanderen / Nederland.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of Score woordsoorten /25 is the same across categories of Vlaanderen / Nederland.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
4	The distribution of Score zinsontleding /15 is the same across categories of Vlaanderen / Nederland.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.
5	The distribution of Totale score /70 is the same across categories of Vlaanderen / Nederland.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	,000	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is ,05.

Figuur 19: Significantie van de resultaten aso/vwo 2018

